

ŽENSKA V EKSISTENČNEM BOJU. IVANKA KLEMENČIČ.

Danes je več ali manj povsod že prodrlo spoznanje, da je naziranje, kakor da je edini delokrog ženske družina, prišlo precej, ako ne celó ob svojo veljavo. Formalno se sicer tega še ne razglaša, razun od socijalističnih strani, ali dejanski se že vsi nepremožni sloji ravna po tem spoznanju, oziroma po silah razmer. Vedno številnejše so trume proletarskega ženstva, ki vstopajo v borbo za kruh, a tudi v meščanskih družinah se vedno gošče javlja skrb, da se i deklicam zagotovi samostojno existenco.

Res, slep mora biti, kdor še danes ne uvidi, da so socijalne razmere razdrle vse dosedanje ozire in predsodke o ženski nesposobnosti za pridobivanje življenskih sredstev, da borba za kruh ne dela nikake izjeme z ženskami. Slepó ali pa skrajno krivično je tudi postopanje činiteljev, ki vodijo državno upravo in ki skoraj popolnoma zanemarjajo svojo dolžnost, preskrbeti i ženstvu priliko za pošteno pridobivanje vsakdanjega kruha. Sicer v tem oziru tudi za možke ni nepresežno vzorno preskrbljeno, a ženske so gotovo 99% na slabšem. Kakšna velikanska je že razlika pri šolstvu! Koliko gimnazij, realk, trgovskih, kmetijskih, rudniških, umetniških in drugih srednjih ter visokih šol vzdržujejo država, dežele in občine, ki so vse izključen privilegij možkih in ki istim zagotavljajo istotak privilegij do vseh boljših služb; ženskam ostaja le učiteljska služba na ljudskih in v novejši čas meščanskih šolah ter najskromnejše pisarniške službe, bodisi na pošti ali drugod.

Nič boljše ni v obrti, ki je do izginja-

jočih izjem izključno v možkih rokah. Ženske tudi na tem polju nimajo nikakih pravic. Nekatera težja rokodelstva so ženskam že vsled njihove telesne zaostalosti nepristopna; druga, lažja, n. pr. urarsko, tiskarsko itd. pa jim zapira možki brezobzirni egoizem. Ženskam ostaja le krojaštvo, modistovska stroka ter takozvana »ročna dela« (vezenje itd.) Pa tudi v teh stvareh nimajo ženske formalno določenih ni dolžnosti ni pravic, izvzemši maloštevilne umetno-obrtné šole.

Tudi one ženske, ki poslujejo v trgovinah, so takorekoč brezpravne nasproti gospodarjem.

Skrajni čas bi bil, da se merodajni činitelji zganejo ter temeljno uravnajo stvari tako, da bo vsaka ženska imela priliko usposobiti se in pridobiti si samostojno existenco. Ženska je človek in ima kot tak iste pravice do existence kakor možki; zato je dolžnost države, da skrbi jednako za ženske kakor za možke državljane.

Edino pravično bi bilo, da se dá i ženskam dovolj prilike za srednje- in višješolsko izobrazbo. Le proč z različnimi pomisleki in predsodki o duševni inferiornosti ženstva! Pa tudi nič ozirov na njeno »ženstvo«! Samo svobodno pot ji dajte v šole, a zahtevajte strogo od nje istega duševnega dela, kakor ga zahtevate od možkega! Ktera ne zmóre tega, naj prime za rokodelstvo. A po enakem študiju, jednake pravice in koristi!

V obrti naj se določi čas pouka tudi za deklice in naj se uvedo i zanje nadaljevalne šole. Istotako naj se ob koncu učnih let tudi deklicam izdaja »učno izpričevalo«, ki jim dajaj lastnost in pravice pomočnic.

Čisto tako naj se tudi urede razmere trgovinskih uslužbenk.

Za izvršitev teh edino pravičnih reform je domalega vse zavisno od ljudskih zastopnikov v državnem in v deželni zborih ter občinskih zastopih. Pri teh mora ženstvo trkati, pri njih si mora iskati zaslombe. Slovenke bi, ako nas dosedanja znamenja ne varajo, našle v naših poslanskih krogih dovolj naklonjenosti v boju za ravnopravnost. Žal le, da se naše ženstvo še premalo zaveda te svoje v naravnem zakonu temelječe ravnopravnosti, da se še vedno ne more prav prebuditi v novi čas. Sicer pa bi bila ljudskih zastopnikov samih dolžnost, da bi vsaj nekaj svojih študij in svoje delavnosti posvetili temu delu socialnega vprašanja. Saj je veliko veliko zavisno od tega, da se vsi deli naroda redno, krepko in zdravo razvijajo v duhu časa. In ženstvo je že po svoji številnosti baš v našem, sicer maloštevilnem narodu faktor, ki zaslučuje vse pažnje.

SAVINSKI VENEC. ZLOŽIL ŽIGA LAJÁKOV-MOZIRSKI.

VII.

Vrh Ojstrice.

V brezdanji globlji pod meno
svetá vrvenje, večni boj,
krog me veseljstva mir razlit,
bližine božje čar odkrit.

V krtišču zemskem skrito past
povsod nastavlja skrb in strast,
Tu orel čil, svobode sel,
drznó se gnezdo je pripel.

Jutranji svit goré zlati,
A v dolu gost še mrak leži....
Le skrij, le skrij mi, mrak temán,
zeleni hrib in cvetno plan!

Tam doli sveta tla leže,
kjer v bedi bratje mi trpé,
kjer solze toči narod moj,
ko bič vrši mu nad glavo!

Solzè in kri in toge sled,
boj ljut za skromne zemlje ped, —
drhti in trepeta srcè
le skrij, oblak, prizore te!

Savinski dolini.

Ni Bog nam dal srebrà, zlatà,
a dal nam v last je kos sveta,
nanj blagoslov nebes razlil
in v zemski raj ga spremenil.

Ta solnčni svet, ta svet krasàn
Savinska cvetna je ravan,
Kjer biva rod če cvrst in čil
v zavetju starih šeg in sil,

Kjer bistro je Savine dno
kot vitkih postrvi oko,
kje sinja višnjevnost neba
nad njo se jasno lesketa.

Kjer brkih srn se trop podi,
zeleni log oko bodri,
kjer prsi dviga sveži zrak,
cvetlic planinskih vonj krepak. —

Dolina cvetna, dom ljubljen,
krasan kot prvi božji sen,
izročam ti pozdrav gorak,
plamtečih čustev skromen znak!

SLIKAR MARAN. ČRTICA.

SPISAL IVO ŠORLI. PODMELEC-TOLMIN,

Slikar Maran je imel ljubico. Ljubil jo je, kakor je ljubil one dni, ko jo je srečal prvič, krasno rožo, ki je cvetela pod njegovim oknom...

Večkrat je moral misliti na ono rožo še pozneje, ko se je bila že davno osula. Posetil ga je bil baš v istem času bratranec, ki je predaval botaniko na gimnaziju. Stopala sta po vrtu in prišla tudi do one rože. S ponosom jo je pokazal slikar profesorju.

»Ali si že kdaj videl kaj enakega? Ta plameneča barva, ta topel vonj!«

In profesor jo je prijel za stebelce, potegnul jo k sebi in jo preiskoval...

»Premalo prašnikov ima! Zame nima nobene vrednosti!« je odločil s suhim, zaprašenim glasom.

Slikar se je pomilovalno nasmehnil, približal svojo ljubljenko nežno k ustnam in odšel molče dalje.

In zdaj je ljubil svojo Borisano, kakor je ljubil takrat svojo rožo pod oknom...

»Premalo prašnikov ima!« bi rekel moj bratranec, si je mislil včasi, kajti njegovo bistro, v vse prodirajoče oko je spoznalo koj prve dni dušo tega dekleta. Danes je videl njeno brezobzirno sebičnost, jutri njeno brezsrčnost, pojutrnjem njeno škodoželjnost. Skoro slednji dan mu je odkril novo potezo njene duše, da je gledal bolj in bolj pogostoma z neko tajno grozo v bodočnost, ko bo za vedno priklenjen na to brezčutno bitje. Toda ljubil je svojo krasno ljubico, kakor je ljubil svojo krasno rožo, ki je imela premalo prašnikov, in njegovo lepote žejno oko je pilo strastno harmonično lepoto njenega obraza... Niti temen izraz na obličju njegovega velikega, oboževanega prijatelja Otona, ki ga je opazil vselej, kadar je govoril z njim o svoji Borisani, ga ni mogel odvrniti od nje.

In ljubil je svojo ljubico in trpel ob vedno globljem pogledu v njo in slikal svoje male skice in obupaval nad svojo umetniško močjo.

Oni dan pa je vstopil pri njem prijatelj Oton in ga povabil s seboj. Čutil je živo potrebo, da se izобрази v vseh umetnostih in nastopi potem kot kritik, kot lestev med občinstvom in umetniki, ker so ga boleli oni bolj in bolj topi pogledi njegovega naroda, strmečega apatično za svojimi sinovi, pospenjajočimi se više in više pod oblake, ne da bi imel človeka, ki bi mu tolmačil njihove visoke misli in želje z višave dol.

Najprej se je namenil v Monakovo.

»Ne misli, da se more umetnost ponižati do tekmovalke s tvojo Borisano!« je opominjal slikarja. »Odloči se, ali za eno ali za drugo. Ti si velik umetnik, toda dokler te bo tiščalo k tlem tako puhlo

dekle, ne moreš tja gor, kamor te kliče tvoj sveti poklic, in ubijal se boš še dalje s takimi slabotnimi poskusi!«

In Maran se je vdal in čez teden dni sta sedela v kupeju. Maranu ni hotelo iz glave sinočno slovo z Borisano. »Naveličal si se me, zato greš. Pa pojdi; ne misli pa, da bom jokala po tebi. Fej, vsi ste enaki!« To je bil ves njen odgovor na vse ono, kar ji je govoril o svoji veliki bodočnosti, o svojih krasnih ciljih... »Vsi ste enaki!« Dá, nič drugega ne vidi v njem, kakor bi videla v vsakem filistru, nobenega smisla nima za vzlet njegove duše, niti sluti ne božanstvenih zakladov v njem... Srce se mu je stisnilo, ko ji je podal roko v slovo. Njen poljub je bil hladen, da mu je pretresel celo telo neprijeten mraz... Pod njenim oknom je postal. Težko mu je bilo iti tako ubogemu od tod, — le še eno toplo besedo da bi mu vrgla za slovo od zgor dol v prazno dušo!... Njena senca na razsvetljenih gardinah se je premikala še nekoliko časa, potem pa je ugasnila luč. Odšel je s sklonjeno glavo...

V Monakovem sta si s prijateljem ogledovala umotvor za umotvorom, a Marana je nekaj sililo močnejše in močnejše, da bi delal.

In stopil je pred platno in slikal ono, česar mu je bila duša še vedno polna, prav iz duše ven. Slikal je svojo ljubico prav tako, kakoršna se mu je zdela. In dan za dnevom je bila nje podoba popolnejša. Ona gubica ob ustnih — izraz sebičnosti, ona črtica v očeh — znak trdosrčnosti, ona potezica med obrvmi — znamenje plitve domišljavosti, — vsa kakoršna je živela. In vendar čez ves ta obraz razlita neka čudovita, omamljiva dražestnost...

Slednjič je bil zadovoljen in pokazal jo je prijatelju. Nekam vznemirjeno je opazoval kritikov že skoro predolgo v njegovo delo uprti obraz. Pričakoval je, da mu prijatelj izreče pri prvem pogledu zadržljivo častitko.

»Ali ti res ne ugaja?« je vprašal slednjič hlastno.

»Delo je vredno velikega umetnika!« je odgovoril kritik počasi. »Pokaži jo ljudem, in slavili te bodo. Toda jaz, ki poznam to dekle, jaz ne morem dobiti popolnega zadoščenja v nje sliki. Dá, tu je oni popolni obraz in na njem je resničen odsev njene nepopolne duše, vse hibe te duše si ji vdahnil, toda nečesa, sam ne vem česa, kar živi na njenem obrazu, tega tukaj na njeni podobi ni. Le še ene same poteze s čopičem bi bilo treba, in tvoje delo bi bilo dovršeno. No, to ni treba, da te moti, to je samo moje mnenje, drugi, ki tvoje ljubice ne poznajo, bodo sodili brezdvomno drugače!«

»Meni ni za mnenje drugih!« je kriknil slikar strastno. »Meni bi bilo tvoje priznanje več, kakor proslavljanje vsega sveta. Ako se mi posreči dobiti ono hibo, ki žali tvoje oko, dobro, ako ne, ne bo videl tega dela nihče več! In vendar se mi vidi, kakor da se ti vse to, česar ne moreš dobiti na moji sliki, le tako nekam zdi, da sam ne veš, kaj hočeš!« je pristavil naenkrat počasi, zamišljeno zroč v svoje delo. »Vraga, to je vendar ona! Premisljevati hočem pač o tvojih besedah, toda ako ostanem s svojim delom kljub vsemu zadovoljen, dam ga javnosti!«

In potem je stal ves teden po cele ure pred stojalom in gledal svojo sliko. Že drugi dan je čutil, kaj je motilo prijatelja. Nekaj je manjkalo temu obrazu, toda kaj? Morda je še preveč zaljubljen in je naredil iz svojega dekleta svetnico? Ne, tega si ni mogel očitati, teh trdih, sebičnih potez nimajo svetnice, to je bila ženska, ki pa vendar ni bila prava Borisana, naj je še tako iskal vzrokov. In ker je bil ves njegov trud zaman, zato je sovražil bolj in bolj svoje delo, a sovražil že tudi njo, ki jo je predstavljalo. Ti me oviraš, da mi duša ne more navzgor, ti, ki si nič, ti se drzneš uklepati mene umetnika, je siknil

jezno, ko je danes zopet strmel v njo, in zgrabil je že palico ob sebi, da bi jo uničil... A omahnila mu je in besno jo je zalučal daleč proč.

Odnesele je sliko naglo v drugo sobo in jo obrnil z obrazom proti zidu.

In nobenega veselja ni imel več do dela, nobenega zaupanja do svoje moči. Bil je prepričan, da vrhunea ne more nikdar doseči, zato je hotel raje vse pustiti. Dol pojdem med ljudi, in kakor so oni, tak bom jaz! Dol pojdem k njej, in kakor je ona, tak bom jaz.

Tako brezkončno težko mu je bilo. Vso svojo dušo je bil izpraznil v teh tednih, in ona praznota v njem je molče kričala po kapljici hladilne rose... Vse v njem je s silno močjo zahrepenelo po ljubezni, po Borisani... Zakaj mu neki ne piše? Dva njegovih listov sta bila zaman, a potem mu ponos ni pustil več, da bi ji bil še pisal. Tudi ga je bilo delo docela prevzelo, da je njen molk jedva občutil... Bil je edino umetnik in mislil je samo na svoje ustvarjanje. Toda zdaj je bil zopet človek in človek v njem je mrl po njej...

»Ti nisi še ozdravljen!« mu je rekel nekaj dnij pozneje prijatelj, ki mu ni ostala na slikarju nobena stvar tajna. »Pojdi k njej! Ako se ljubita, združita se; ako te še ne ume, prideš pač ozdravljen nazaj!«

In Maran se je odpeljal na jug. Proti večeru je dospel na domači kolodvor. Srce mu je drhtelo, ko je stopal peš proti mestu. Vse, vse je bilo pretkano s tisočnimi spomini na one srečne dneve, ko sta hodila skupaj tod okrog...

Hotel se je sestati z njo še le jutri, zato je rad sprejel povabilo dobrega znanca, ki ga je srečal, naj gre ž njim v hotel, kjer je priredila elita nocoj pevski koncert.

Prišla sta že skoro prepozno na obširni vrt. Vse mize so bile zasedene, samo še dva prostora sta čakala ob mizi na sredi, pri kateri je sedela med dvema mladima gospodoma Borisana...

Slikar se je za hip zdrznil, potem pa ponudil mirno svojo desnico omiznikom, samim znancem, ter prisedel. Borisana mu je bila podala hladno svojo roko, ne da bi ga bila pogledala.

Vedel se je neprisiljeno in ogovoril včasi tudi Borisano. Opazil je takoj, da se mu odmika, in pollaščalo se ga je neko čudno, skoro hudobno zadovoljstvo radi tega, sam si ni bil svest zakaj. Pričakoval res ni, da mu bo kazala že na zunanje bogve kako veselje, da je prišel, poznal jo je v to predobro; tudi je vedel, da mu bo nekaj časa kljubovala, da ga bo hotela kaznovati radi njegovega odhoda, a uverjen je bil, da zbudi v njej njegov pogled staro ljubezen, kakor jo je njen v njem. Toda zdaj je dobro videl, kako istinito mrzlo ga je sprejela, in njegov ponos ga je silil, da se dela tudi on, kakor da mu ni nič do nje.

Zbadal jo je fino, vsem drugim neopazljive so letele njegove bolj in bolj strupene pušice do nje. Čutil je razkošno srečo, ko je videl, kako dobro se ji je vsaka zasadila v srce.

Premagovala se je, in nihče ni zapazil, kako je vse vrelo v njej srda do tega človeka, katerega vsaka teh prikritih besedi ji je sikala v dno duše, kako se mu vidi plitva, kako jo zaničuje...

Bilo mu je jasno, da je vse izgubljeno, in postajal je od minute do minute zlobnejši. Ujel je s še nikdar občuteno razkošnostjo vsakega njenih besnih pogledov z ironičnoplāšnim očesom, s sarkastičnobolestnim nasmehom, trepetal je blaženstva, ko je videl, kako se teže in teže premaguje. Toda premagovala se je. Čutila je instinktivno, da so njegove zbadljivke podobne navpičnemu, ostremu nožu pod prtom: samo ost se je videla izpod prta in opazila jo je samo ona, ako bi pa udarila s pestjo po njej, raztrgala bi si vso roko, da bi vsi gledali njene bolečine...

Hotela ga je prezirati, zato se je obrnila k svojemu levemu sosedu, zdravniku dr. Rajku. Maran ga je poznal kot zelo inteligentnega človeka, dovetnega posebno za filozofijo. Hudobno-naivno se je obrnil do njega z neko tako opazko in z nervozno slastjo ga je zapletel v zanimivo razmišljanje. V vživanju duhovitega pogovora je slikar pozabil za nekaj trenutkov vse drugo in nesel je s seboj tudi Borisaninega omiznika više in više. Samo to je še videl, kako ga je ona pogledovala bolj in bolj sovražno, ker ji je iztrgal zabavnega družabnika... Vžival je in ob enem trpel, dasi se je tega komaj sam zavedal.... Samo en ljub pogled, in bil bi ji zopet dober. Hrepenel je nezvestno po tem pogledu, a ni ga bilo. In zato se mu je polnila duša bolj in bolj z razkošnoperečim strupom.

Naenkrat je obmolknil. Videl je, kako se je Borisana dotaknila dr. Rajkovega ramena s svojim in se na rahlo pritisnila k njemu in kako jo je on pod mizo prijel za roko in jo obdržal v svoji... Filozofije je bilo konec... Potegnila ga je s svojim mehkim telesom iz vseh nadoblačnih višav zopet na zemljo.

Maran se je naredil, kakor da gleda na oder in opazoval neopažen dalje. Videl je, da se je tudi levi sosed naslanjal k Borisani in se dotikal druge njene roke na mizi. Pevci so peli krasen zbor, vse oči so bile uprte na oder, — kdo naj bi bil opazoval in opazil?

Slikar je strepetal. Čutil je, da se je v njem dogodilo nekaj odločilnega... Ozrl se je še enkrat Borisani naravnost v obraz in ujel oni izraz na njem. Zdaj mu je bilo jasno, kaj je ono, česar je njegovi sliki daleč gor v Monakovem še manjkalo... Silna radost mu je vzvalovala vso dušo. Nikdar več ne bo hrepenel po ti ženski, nikdar več ne bo čutil one praznote v sebi... Umetnik je premagal in strl človeka v njem...

Vstal je, odšel k drugi mizi. Bil je skoro razposajeno vesel, in njegovim dovtipom se je smejalo celo obmizje, ki je obsegalo nekako duševno elito cele te družbe.

Ko se je vračal na svoj sedež, je srečal dr. Rajka.

»To je bila nekdaj tvoja ljubica? To je navadna — — —«

Maranu se ni dalo odgovarjati. Najprej se ji sladkajo, potem govore tako o njej! Fej! si je mislil.

Cela družba se je napravila v kavarno. Maran se je poslovil pred vratmi hotela od vseh. Videl je samo še, kako je izginila v daljavi Borisana v družbi dveh polprijanih mladih gospodov, ki sta jo vodila vsak na svoji strani pod pazduho. To je ono dekle, ki sem jo kljub vsem hibam vendar tako cenil kot fino, vsaki umazanosti nedostopno dekle! je zmajal z glavo in odšel spat.

Zadovoljno se je zleknil po postelji in kmalu mirno zaspal. Umetnik je premagal in strl človeka v njem...

Drugo jutro je telegrafiral prijatelju Otonu v Monakovo, da se vrne takoj in da je ozdravljen za vedno.

Proti poldnevu se je odpeljal. V Monakovem je hitel takoj v svoj atelier.

Tri ure pozneje ga je posetil prijatelj, ki ga ni mogel priti čakati na kolodvor.

Obstal je zadivljen pred sliko, ki mu jo je Maran molče pokazal.

Prijel je slikarja iskreno za roki in ga gledal.

»Človek, kako si to storil?«

»Z eno potezo, kakor si rekel, ko si jo videl prvič«, je odgovoril Maran smehljaje se. »Glej, prej je bila ženska, človek, a z eno samo potezo sem ji udahnil ono, česar prej nisem zapazil na njej, a sem videl v nedeljo: — nekaj, rekel bi, podčloveškega, živalskega... To je bil ves mišsterij!«

Zavila sta na pestro šetališče. Prijatelj je z radostjo opazoval slikarjev veseli, ponosni obraz...

Umetnik je premagal in strl človeka v njem...

PSIHLOG. ČRTICA.

SPISAL IVO ŠORLI, PODMELEC-TOLMIN.

Sodni adjunkt Pasar je bil fin in temeljit psiholog. Vsi kritiki njegovih spisov so mu priznavali to vrlino, in tudi v vsakdanjem življenju mu je naredil marsikdo tak poklon.

Skoro vsi ljudje okrog njega so mu bili le predmet opazovanja in proučevanja, zato mu je bilo povsod zanimivo in prijetno. Res, da jih je malo obstalo pred njim in da je imel le malo resničnih prijateljev, toda izhajal je skoro z vsakim človekom, kajti geslo mu je bilo: vse umeti, se pravi: vse odpustiti. In on je umel vse, zato je tudi vse oprostil.

Umel je tudi svojo ljubico, študentko Amalijo in ji zato vse oprostil. Imela je pred njim že tri druge in vse je pustila ona, toda Pasar si je razlagal to s tem, da so bili pač kaki tepci, ki je niso umeli in ji zato vsako malo neumnost očitali, kar ji je presedalo, kakor mu je sama zatrjevala, ko je izvedel od drugih ljudij, da on ni prvi njen ljubček. Sama mu je namreč zatrdila takrat, ko jo je prvič poljubil, da je to prvi njen poljub v življenju, toda on si je to razlagal pozneje, ko je izvedel da ni bilo res, s tem, da mu kot finočuteča ženska ni hotela zagreniti slasti prvega poljuba. Ako sta kdaj na izprehodih srečala potrebnega berača, pa mu je on dal par novčičev, in ga je ona radi tega nevoljno pokarala, razlagal si je to, kar bi bil kak puhloglavec imenoval trdosrčnost, s tem, da je ona pač varčno dekle, ki bo nekdaj štedljiva gospodinja. Videl je, da ne more izhajati skoro z nobenim člove-

kom, da nima niti ene prijateljice, da jo mrže koleginje, ki so njemu izredno uga-jale, toda to mu je bil le dokaz njenega duševnega aristokratstva, ki se težko prilagodi svojemu miljeju. Bila je s svojo gospodinjo, ubogo staro ženo, ki se ji je trudila čitati vsako željo z obraza, često vpricho njega osorna in neprijazna, a v tem je videl le njeno odločnost, ki mu bo v zakonu vsled njegove prevelike mehko-srčnosti zelo potrebna. On je kot fin in temeljit psiholog pač vse razumel in vse oprostil, zato je pa s svojo lepo ljubico tudi izhajal, česar nepsihološki bebci niso mogli doseči.

Nekega dne pa je dobil poziv, naj gre nadomestovat v trgu Pelzburg sod-nika, ki je dobil mesec dni dopusta. Poslovil se je s težkim srcem od svoje ljubice in odšel na deželo.

Nesreča je hotela, da je že prve dni svojega bivanja v Pelzburgu padel s ko-lesa in si prebil lice. Amalija ga je vpraševala v preplašenih pismih, ali je rana globoka... No, on jo je mogel kmalu pomiriti, da ni hudega in da se rana iz-orno celi. Kako blago srce ima! si je mislil...

Čez en mesec se je vrnil k njej. Strašno jo je stisnil k sebi, toda zapazil je kmalu, da je postala proti njemu nekam hladna. Branila se je vsake njegove lju-beznivosti, izvila se vselej brez poljuba naglo iz njegovih rok.

In psiholog Pasar je premišljeval o notranjih vzrokih tega pojava. Glede poljubov mu je vse sama razložila: čitala je temeljito razpravo profesorja Könnnerja, da so poljubi zdravju nevarni in tudi neeste-tični. Hm, svoje mnenje ima o vsem in to je lepo, si je mislil. Toda čemu se tako boji mojih posetov? Kajti adjunkt Pasar je bil fin in temeljit psiholog, ki mu ni moglo uiti, da ga sprejema Amalija čim dalje bolj neuljudno. No, bil je pa on človek, ki je vedel, da so dekleta včasih bolehnata,

v posebnih fizičnih, zato tudi posebnih psihiških razmerah, bil je sploh človek, ki je vse razumel, zato tudi vse oprostil.

Toda, že cel teden je taka! In vedno bolj čudna! Dasi je bil fin in temeljit psiholog, vendar ni mogel tega razumeti. Najbolje, da gre k njej in jo sam vpraša.

Stal je pred njenimi vratmi. Nekdo je pri njej! Že zopet ta Ida! Pasar je bil sicer fin in temeljit psiholog, toda težko mu je bilo vendar umeti, zakaj se Amalija druži raje s to razbrzdano, plitvo žensko, kakor z drugimi, blagimi, poštenimi koleginjami.

Sam ni vedel, ali naj vstopi ali ne. Prisluskoval je.

»Torej ti se ga hočeš res otresti, tvo-jega psihologa? Meni se zdi pa vendar, da si neumna, — imeniten človek je!« je slišal Ido.

»Eh, kaj mene briga imeniten človek! S tisto ostudno, rudečo liso na licu se mi priklati iz Pelzburga, pa misli še, da bom trpela njegove neumne ljubeznivosti. Fej!« je odgovorila Amalija in zažvižgala pri-ljubljeno pouličnico.

Pasar je slišal dovolj. Nasmehnil se je in odšel po stopnicah...

V veži se je potrkal po čelu. O ti fini in temeljiti psiholog! Zdaj imaš njene no-tranje vzroke! se je zasmel in šel dalje.

In ni ga bilo več.

Nobenih velikih notranjih bolečin ni občutil. Samo to je opazil na sebi: ko je hotel objektivno naslikati v svojem nasled-njem delu dušo svoje bivše ljubice, skrem-žila se mu je ta slika nehotoma in neve-doma v karikaturu...

ZAŠEL!... ČRTICA. SPISAL IVO TROŠT.

Listal sem po starih papirjih, belež-kah, konceptih, prepisih in iskal neko sim-fonijo L. van Beethovna. Kar mi pride

med prste droban listič, znan vozni listič. Solnce se je s popoldanskimi žarki in s pravo pomladno toploto oziralo skozi okno; tako svetlo je bilo v moji sobi, kakor mora biti svetlo v nedolžni duši, ki ji vest ne more očitati zla. A mene je bilo strah. Pred očmi mi je blestel oni vozni listič — nema priča, da sem ga zabil oddati na poslednji postaji vratarju ali pa — da nisem še dospel na poslednjo postajo. Bil je vozni listič za mladostnimi prijatelji v neznani svet — v bodočnost. Kje sem ga kupil, se spominjam še dobro; saj so jih kupovali z menoj vsi moji ožji prijatelji in znanci. Radovoljno smo polagali tedaj na žrtvenik za kupno ceno — svojo mladost, svoje življenje in se radostno razhajali na vse vetrove za starimi prijatelji kakor za vzori.

Slovo ni bilo niti spomin slovesa, kjer jedo in pijo, govore in se šalijo, se jočejo in poljubujo, ljubijo in sovražijo. O, ne! Možko smo si mladeniči stisnili roko brez solz, brez poljubov, pa z zavestjo v srcih in vsklikom na jeziku: Na svidenje! — Zakaj ne? Ali nismo bili vsi namenjeni po isti cesti za — vzori, koder so odšli že mnogi pred nami in pridejo še mnogi za nami, a vrnil se ni še nihče. Tudi iz večnosti se ne vrne nihče. Moj Bog — uzori in večnost!

Kako dragi, kako lepi so bili moji mladostni znanci! Ti moj mili Bože! Z nami so rastle, z nami se veselili, z nami so dosegali uspeh za uspehom — ali pa smo rastle mi z njimi in se mi njih veselili in so oni nam pomagali dosegati krasne uspehe. Vedno bolje, natančneje smo se spoznavali izobrazujoč si duha na viru znanosti, tešeč žejno srce v reki lepih umetnosti. Kako burno je bilo srce za vse vzore, kako živahni so bili naši pogledi v bodočnost, kjer smo v nedavnem času upali tega in onega tovariša povzdigniti med prijatelje vzore — na božanstveni Olimp, za njim pa še samega sebe. Ko smo s

tresočimi se kolena namerjali prvi korak v svet, so bili naši vzori že pred nami; kazali so nam za seboj — ne sicer vedno trnjevo, vendar skušnjav polno pot. O, kako lepi, vzvišeni, vabljivi so bili v komaj dozirni daljavi! Kakor se zaljubljenecu podoba njegove izvoljenke zdi često lepša, ko je motri samotno v svoji duši, nego da jo gleda iz lica v lice, tako so bili tudi naši vzori stokrat lepši tedaj, ko so se nam odmaknili, da stopamo v daljavo brezozirno za njimi. Blagodejni, kakor stolp nebotični, so se nam videli naši bodoči uspehi: za blagor domovine, za srečo naroda! — Kaj vse zapreke, kaj skušnjave in ledina, ki nam jo bo treba obdelovati med preprostim ljudstvom? Saj smo svojim najmilejšim prijateljem, zaščitnikom in zaupnikom žrtvovali svojo mladost, življenje. Čemu naj nam bodo brezdelna mlada leta? Ali ne čaka, ne kliče domovina upravnas, ki smo zdaj na vrsti, mi izvoljeni, mi, kakoršnih je malo? Sladko in slavno je delo, trpljenje za domovino: dulce et decorum est pro patria mori.

Na delo za vzori!

Take misli, taki upi, slike, prizori za bodočnost so brez izjeme polnili naša srca in polje delovanja se je širilo kakor naša prsa, naše nade. Snežna poljana se širi, ko se dviga z nje megla, ter jo obsije zlato solnce; tako se je raztezalo naše bodoče delo — ne samo kar velevala mu stan...

In častna opravila, narodna dolžnost, domovinska požrtvovalnost, ali niso to naslovi na praporih prvih odličnjakov vseh rodov! Plačilo? Kdaj ste še čuli, lepo prosim, da bi vzor-domoljub zahteval plačilo za domoljubje, sploh da bi idealen človek smel prašati ali celo zahtevati povračilo kakoršnega koli zaslužka? Materialist, egoist, filister, vse bi mu smeli očitati.

Naši vzori, naši dobri prijatelji, naši dobri geniji bi se s studom obrnili strani ter plakali vroče solze po izgubljenih nadah, ki so vzkliče, vzrastle in se razcvetele

v nas, z nami, kdo bi nas potem bodril, navduševal, vodil?

Žalostna nam majka!

S svedočbo zrelosti in nakaznico pridobljene službe v žepu smo torej pohiteli za njimi, za svojimi izvoljenci, ki so nas vabili, klicali, čakali...

Najlepše petje morskih Siren, najslajši poljubi in najmehkejši najljubeznivejši objemi, nebo in zemljo obetajoči pogledi iz najžarnejših oči niso zmogli sile, ki bi nas vzdržala. Za njimi, za njimi!

Toda po dolgih letih sem našel še ravno tisti vozni listek, ki sem ga kupil tam, kjer so jih kupovali vsi moji najzvestejši prijatelji, polagaje na žrtvenik za kupno ceno — svojo mladost, celo svoje življenje. Moji prijatelji so se razkropili širom slovenske domovine — za vzori? Morda, In jaz? Listek, vozni listek me je izdal, lagati ne morem, ne smem. Ta odgovor je najtežavnejši in mi vselej izvablja solze v oči...

* * *

Pomilovalno se mi je nasmehnil sivolasi gospod, ko sem mu prvikrat v prijateljski družbi ob kupici vina dovršil svojo deklamacijo o vsem blagem, lepem, vzvišenem in svetem. Drugi so mi čestitali, češ: tako dober govornik! Vzori kar kipe v njegovi duši. Morda bo še mislec, pisatelj... idealist!... — A postarni gospod, ki ni pazil toliko na zanos in obliko, kakor na vsebino in okolščine, ki sem bil v njih vzgojen, se je sklonil k meni in mi rekel mirno, skoro patetično: Gospod, Vi ste še mladi, mladi!

Nič posebno všeč mi ni bil ta tuš. Ali nisem vsestransko dovršen zemljan po modi in svoji sposobnosti v vseh potrebnih vedah zadostno podprt zapustil šole, da poslej drugim kažem pot k resnici in izobraženosti? In ta starec se mi upa še očitati mladost! Res, vsakdo je lahko mlad, a ni treba, da bi očitanje njegove mladosti

hkrati pomenilo — njega pomanjkljivost, in vse to še brez posebnih dokazov.

Nedostatno opiljen, neizobražen, mlad...

Ali sem res?

Stari ljudje imajo čudne nazore, čudne muhe.

Nič več ga nisem obiskoval. Moj ponos ni dovoljeval tega.

Torej: prva postaja, za me nič kaj vesela. Ko bi bila tudi zadnja, a zanj še nebroj drugih. Začel sem opuščati prepogoste, predolge in neumljive govorance, in znanci so me hvalili, da sem se — unesel. Razlagal sem v prijateljskem pogovoru svoje nazore o ljudski naobrazbi, navajal vzore iz zgodovine in iz drugih narodov, kolikor so mi bili taki viri dostopni. Poslušali so me, poslušali, saj jim vsaj ni bilo treba govoriti tisti čas kot meni, potem so pa rekli starejši moške: vse dobro, vse prav! toda neuk človek čuti veliko manj zla in trpljenja kakor izobraženec. Seveda sem zavrnil, da je to sicer ugovor, ali resnica, da izobraženost lajša splošno gorje, je tehtnejši ugovor.

Na to se je pretrgala razprava z vprašanjem: — Ali vržemo nocoj — tarok?

Nesrečni ta finale me je tako »panal«, da sem se sramoval celo — odkloniti vabilo na tarok, kar bi bil na mojem mestu najbrž storil vsakdo.

In naš župan, tedanji moj prvi načelnik, me je kmalu potem prašal, koliko kronic sem dobil tisti večer na karte, poleg tega ni zabil skrivnostno mi namigniti, da zna tudi on — pa še marsiktero drugo igrico, ki pa tudi več vrže, če so zbrani pravi tiči in jih ne zasačijo orožniki. Ker sem se nekako čudno sukal ob teh novicah, me je pogledal zvedavo in pristavil, da se tako najlažje zasluži kak poliček. Zopet sem mu odkimal — skoro nevoljno. To ga je hipoma razdražilo, pa mi je očital, da smo vsi novejši — izobraženci sama puščoba.

Ali naj zamerim možu, ki ni nikoli poznal naših vzorov?

Imel je pač nekaj svojih, a dokaj drugačnih.

Beseda puščoba me je pekla. Začel sem iskati razloge, ali ni morda opravičena — vsaj po nekoliko. Našel sem, da bi bilo zares marsikaj lahko bolj živahno, ko bi bili ljudje zares vsi — duhoviti in dovtipni. Moj Bog! Dovtipi, da se prestraši sam sestradani volk, ko bi jih umel; duhovitih dovtipov pa ni splošno umela naša družba. Pametnih razgovorov ni marala; morda ji bo všeč zdravilo na sladkorju? Kaj še? Samo sladkor ali pa — puščoba.

Znanci so mi pritrdili, da vrlo napredujem — s sladkorjem.

Ob neki drugi priložnosti so me ustavile tri jezične mamice na ulici in brez posebnega uvoda izvolile vprašati, če znam — kakor moj blagopokojni prednik — sestavljati tožbe. Ne spominjam se več, kako sem jim kimal. Razložile so mi v naglih besedah in z ogorčenim srcem vsaka svoje gorje, zaradi česar bi bilo treba, da sodišče nasprotnico kar naravnost uniči in jo za nameček še pogrezne, če ne dlje, vsaj do — peklenškega praga.

Tolažil sem jih z vsakovrstnimi narodnimi rečenicami, kakor: bolja je kratka sprava kot dolga pravda; med mirnimi sosedi je prijetno življenje. »Bolja je kratka sprava kot dolga pravda«, so mi v zahvalo — menda — očitale zložno vse tri, da le zato tako govorim, ker ne znam sestavljati prepotrebnih tožba.

In tožba, navskrižja, sovraštva ni bilo malo.

Tedaj se je zgrudil moj ideal — moj idealno ljubljeni slovenski narod — kakršen bi moral biti in kakršnega sem si mislil dotlej — v sam prah in blato. Kot svetinjo sem ga nosil v svojem srcu, dokler nisem poznal njegovih napak, njegovih slabosti. »Ljubljeni slovenski narod, dično naše ljudstvo«, kakor sem ga nazival obi-

čajno s kupico v roci za obloženo mizo in pri polnih čašah, ko je navdušenost prekipela v srcu še živahneje nego šumeči sok v čašah, ta slovenski narod je tedaj izgubil svojo ceno, — sodil sem, da celo pod normalom. Toplota mojega srca do tebe, narod, se je znižala hipno na samo ničlo in še pod ničlo, ko je začela trpeti moja osebna avtoriteta, ker nisem hotel streči ljudem v njih strasteh, v njih egoističnih in osvetoželjnih stremljenjih.

Tedaj sem mislil, da ga ni naroda na svetu, ki bi bil bolj nehvaležen kot moj slovenski narod.

Začeli so mi očitati, da sem vsled svoje sanjivosti celo neraben človek, ker nečem poznati nič tistega, kar se nazivlje v vsakdanjem življenju — zlata praksis. To so pa moji praktični soobčani umevali tako: bodi tam, kjer te potrebujemo vedno na uslugo, ne vprašaj, če je kaj prav ali ne prav — delaj! Pij, poj, jej, puši, podiraj dovtype, da se ne bodo dolgočasili drugi. Plačaj, kadar nimajo drugi denarja; a za vse to ne zahtevaj nič, nič, vedi, prav nič — ne zahvale, ne priznanja.

In nekolikokrat sem sicer z glavo majaje vendar poskusil prav resno, prilagoditi se novim razmeram v novem življenju, pa se mi je vselej godilo kakor onemu nesrečniku ki so ga položili v Prokrustovo postelj. Vselej sem obupal. Saj me je strašila celo misel, da bi se mi to posrečilo. Ali naj bom potem še vzgled vsem in vsakemu, — luč, ki se ne devlje pod mernik, — če mešam kvarte, izborno sestavljam tožbe, popivam ter junaški zapravljam bore novčiče in zdravje?

— Iz teorije v življenje je težaven korak, težavnejši nego iz noči na dan, mi je pojasnil neke nedelje popoldne moj sosled in dostavil na vse moje ugovore, da je on mislil »v dobi mladi« ravno tako, pa da je bilo pozneje marsikaj drugače in se ni premenilo do danes; sedaj pa živi

tako, kakor žive drugi in — kakor more ob pičlem dohodku in obili družini.

Potožil sem mu, da se tu godi krivica mojim vzorom, mojim ljubljencem izza lepih mladostnij sanj.

— Moj dragi! se mi je nasmehnil tovariš, — to mine samo ob sebi; mora miniti ob neizprosni razmerah, kamor nas je butila usoda.

Tožbo sem mu ponovil v konkretnjeji obliki. Tedaj mi je svetoval, naj si osnujem lastno domačnost, da se lože izognem veseli, popivajoči, vedno bahantski razposajeni družbi.

Brez vseh ozirov mi je tovariš to povedal odprto, iskreno; potem je še dostavil nekako samoljubno, gladeč si itak gladko lice: — Prvi pogoj rednega življenja je dobra kuhinja, ha, ha!

In polna klet, sem določil pikro, a sosed je potrdil veselo mlaskaje z jezikom: In polna klet, da!

Zopet sem mu začel — gotovo že stotič — razlagati svoje proti-nazore, in sosed moj je vskliknil skoro malomarno, še prej nego sem končal: — Potem si čudak! Škoda tvoje mladosti in nadarjenosti!

Omahoval sem v veri v svojo sposobnost, v mladost, vzore in boljšo bodočnost.

Ali je res prav govoril naš župan in načelnik, da smo — naduta puščoba?

Sedaj mi je prijatelj pokadil — gotovo ne iz kakršne koli sebičnosti, da sem čudak.

Ne, čudak nočem biti!

Modrih mož modri svet slušati, so trdili stari, je že polovica modrosti.

In jaz sem slušal.

Mojega življenja voziček, ki se je le s težavo pomikal in zelo zastajal za vzori navkreber — tje gor, kjer vzorov je izvor — ta voziček se je obrnil in šli smo in še sedaj gremo ali se peljemo, kdo ne ugane? — imenitno in lahkotno — navzdol.

Iz teh doživljajev se spominjam prijatelja, ki se je menda tudi tako boril za

vzore in slednjič z vzori. — Nikakor nisem mogel, je pripovedoval, pridobiti si srca brhke hčerke premožnih roditeljev in sosedov. Sam nisem bil zadovoljen z vspehi, a roditelji niso bili zadovoljni s samo grajo brez vspehov. Hčerka se me je celo bala.

— E, vraga! si mislim, če ne gre gori, naj gre pa doli. Poskusimo!

Poskusil je res in šlo je — pa kako!

Roditeljem se je prikupil z izbrano pohvalo o hčerkin malomarnosti, in hčerka je spoznala, da bo že menda tisto prav, kar hvali njen učitelj vpričo njenih roditeljev.

Prijateljeva taktnost, izlasti sposobnost je pa zastran tega zaslovela daleč, daleč med sorodniki njegovih sosedov.

Tudi mene so začeli hvaliti na ves glas in na vsa usta, javno in zasebno, po vsi vasi in po vsi okolici; celo v tretjo faro se je širil glas moje hvale. Sivolasi gospod, ki se je tako rad izpodtikal nad mojo mladostjo, je zadovoljno trdil, da sem se prej utekel, nego si je mislil, in prej spoznal življenje nego navadni ljudje. Župan pritrdi še danes, če hočete, z obema rokama, da ni imel še nikdar marljivejšega sotrudnika, občinskega svetovalca, soigralca, sopivca, sopevca in veseljaka od mene, nekdanjega nadutega sanjača. Orgle da mi pojo, kakor bi govoril človek, a pevci da mi pojo, kakor bi pele orglje. Vsi nekdanji nasprotniki so se zložno strnili v sklepu, da ga ni kmalu praktičnejega in vporabnejega človeka kot jaz v občini. — Duša si, stožer si, okolu tebe se suče vse naše življenje.

Moj sosed se mi pa včasih vendar še zadovoljno smehlja: — Aha—ha! Ali ti nisem pravil? Svet se ni obrnil po tebi, ti si se moral po svetu. Ker ni hotela gora bližati se Mohamedu, se je moral Mohamed gori. A, ha, ha! Življenje, veš, je kakor velikanska reka: kar neče plavati v njeni smeri, potegne siloma za seboj.

Neko jutro pozneje se je poslovila moja kuharica in odšla za svojim ženinom. S pomenljivim nasmeškom mi je svetovala, da bi bilo tudi za-me še najbolje, če si kmalu poiščem — lep, srčkan par.... Človeška pomlad cvete samo edenkrat.

Radovoljno sem ji pritrdil na tihem, a naravnost rekel, da to ni mogoče. Postarna mladenka je še odhajaje ponavljala svoj prejšnji nasvet, ponavljala ga je gotovo še pozneje na vasi, ker so ga meni ponavljali sosedge, znanci in nagajivci, koder sem hodil in koder nisem hodil.

Opravičeval sem se, da je bila to le njena zasebna želja, ko je sodila druge ljudi po lastnih potrebah, in slovesno ugovarjal, da bi smatrali bivšo kuharico glasilko mojih najtajnejših misli. Glasno sem se moral smejati toliki budalosti, in na tihem vendar pritrditi samemu sebi: ali je to res taka budalost, da jo nekateri nazivljejo predzadnjo budalost, ki jo dovrši človek pred smrtjo.

Drugi so mi prijazno pomagali v tem razmotrivanju, in z združenimi močmi smo slednjič dosegli sklep, da je prav za prav življenje brez ljubeznive ženske sladkosti — tudi budalost. Odločitev, da sam izbiram izmed obeh neumnosti, so pustili moji razsodnosti.

No, računa je po dosežanih pogojih življenja, mi ni bilo težko se odločiti, da mi je ženitev zares potrebna: potem bom šele popoln človek, praktičen človek. Zato nisem zabil vpoštevati prijateljevega principa, da je prvi pogoj dobra kuhinja in polna klet, razumna potrpežljivost, kadar kaže dobiček in zverinska odurnost, ko preti zguba.

Zakaj bi bil čudak?

In prej nego sem se zares domislil, da sam mislim tako, so me objele bele roke, me uklenile v jarem, moje noge pripele k družini in — da se že v naprej izogne vsakršni nevarnosti — pristrigle moje peroti — — —

Žopet drči mojega stremljenja voziček navzdol, pa vstrajno, vedno vstrajneje — po izvoženem potu za drugimi in tudi že pred drugimi. Dá, to bi bil skoro pozabil!

Sedaj trde moji nekdanji svetovalci, prijatelji in znanci, da še preveč poznam življenje, da sem siten v igri, natančen v računih in izlasti v svojem poslu; vse da se mi snuje le za dobiček, da tudi njih zasluge in celo lastno slavo (— o, kaka laž!) da vporabljam za vprego, če mi kaj vrže. V nagli jezi in kipeči nevoščljivosti mi očita ta in ta, da sem nestrpen in sebičen v družbi, sploh pa preveč — praktičen. Celó moj soséd trdi, da sem se vrgel preveč za svetom, da hlepim samo po tisti časti in slavi, ki nekaj nese.

Za trebuh se držim in v lice se mu smejem. Ali naj se jezim na celi svet? To bi ne vrglo nič. Rad ali nerad odgovorjam jasno in odkrito: — Osli! Ali me niste hoteli že začetkoma imeti tacega? Vi ste me vzgojili in za-se ste me vzgojili. Če sem napredoval, je znamenje, da je dober mojster našel dobrega učenca.

Drugače jim ne morem govoriti.

* * *

Le včasih mi vstrepečejo peroti, duh se dviga kot nekda v idealne višave, zaman želeč si nazaj nekdanjih časov; tedaj sedem k orglam, da z milimi glasovi pričaram nazaj lepe dneve zastavljene in še sedaj ne odkupljene mladosti. Tedaj poiščem ono simfonijo, igram in sanjam.

Oni dan sem pa našel med drugimi pozabljenimi papirji vožnji listek za vzori in spoznal, da sem že daleč, daleč — na napačni poti, vprav nasprotno oni smeri, kakor so se pred mnogimi leti pomikali pred menoj moji vzori. Ali nisem prepozno spoznal usodne pomote? Ali naj vrnem vožnji listek in zopet dobim nazaj zanj zastavljeno mladost? Prav srčno rad. Toda kdo mi pokaže pot nazaj na prvotno postajo — nazaj petnajst, dvajset let po cesti človeškega življenja. Prijatelji moji, kaj ni

to nemogoče? Zastonj, zastonj. Nazaj ne morem.

Izgubljen sem ... zašel sem!

Moji vzori, moji mladostni prijatelji! Lahko smo se poslovili, pa za vselej. Sprejmite moje srčne pozdrave — pozdrave znanega neznanca v neznano bivališče svoje. Bledi vozni listič me je opozoril, da sem se vam izneveril, da držim navzdol, dočim se dvigate vi vstrajno in krepko v azurne višave iz mlake dvomov in zmot proti večnemu solncu resnice in pravice.

Ali se vam niso izneverili tudi še drugi prijatelji moji? Gotovo vsi korakajo čvrsto in pogumno po smelo načrtanem potu. Le jaz ... le jaz.

Moj mili Bože! Ali je zadosti, če rečem: homo sum? Ne. Nočem, ne smem, ne morem se opravičevati. To me itak ne pripravi nazaj na pravo pot. »Confiteor Deo omnipotenti...« Morda je kes že začetek stezice k resnici in pravici? Morda.

Meni ta odgovor vselej izvablja solze v oči, a v srcu budi nado, vstrajno voljo in zopet dvom: če že ni prepozno?

FANTAZIJE IZ LJUTOMERSKIH GORIC. SPEVAL V. S. FEDOROV. DUNAJ.

III.

Šla je deva čez planjavo,
čez planjavo zelenečo —
tam so plavali metuljčki
nad cveticami.

Pa so cvetke vzdihovale
po nedolžnosti zgubljeni,
a metuljčki šepetali
so v opojnosti:

»Nisem hotel, nisem hotel,
moja rožica

Šla je deva čez planjavo,
čez planjavo zelenečo,
tam so med cveticami
vodice šumljale,
a ob vodi stal je grm
s cveti in pa s trnjem.

Pa poredni trnki so
devi zasadili se
v lahko krilo,
potlej pa so šepetali
z glasom ljubeznivim
deklici:

»Nisem hotel, nisem hotel,
moja rožica

Šla je deva čez planjavo,
čez planjavo zelenečo,
pa je prišel fantič mlad,
tiho si popeval.

Pa je v devo vprl oko,
tiho stopil je pred njo
in se zasmehljaj.

In smehljala se poljana
in smehljali so se valčki
in smehljale se cvetlice,
solnčni žarki se smehljali,
ko je fantič jo poljubil
na planjavi zeleneči
in ko tiho je šepetal
fantič deklici:

»Jaz sem hotel, jaz sem hotel,
moja rožica

* * *

Solnčni žarki se tope
na zelenem polji,
jasni spevi se glase
na zelenem polji;
sanje sanja rdeči mak
na zelenem polji

Aj, pravljicne sanje so
na zelenem polji.
vse življenje bujno tak
na zelenem polji.

Na večer pa spev zveni
na zelenem polji,
ko da kose brusijo
na zelenem polji,
Trave si šepetejo
na zelenem polji:

Jutri, sestre, nam je smrt
v pokošenem polji

MORILKA. F. J. DOLJAN.

Kadar se spomnim na to žensko, vselej me zaboli nekaj, vselej mi je nekako žalostno pri srcu ...

Bila je srednje velikosti, ravno prav obilih udov in čudovito somernega života.

Umetnik-slikar ali kipar bi si ne bil mogel želeti lepšega, popolnejšega modela.... Lepa, gládka lica ji je zalivala temnikasta rdečica in imela je košate, vranječrne lase, ravno take obrvi, pa velike, ognjevitve oči...

Bila je ena tistih nesrečnic, ki s svojo zunanostjo v povekšani meri mičejo ter vzbujajo strasti pri drugem spolu... ena tistih nesrečnic, ki jih je ustvarila narava tako, da se jim ni treba boriti samo zoper zunanje napade, katerim so izpostavljene, temveč tudi zoper lastno vročo kri, zoper lastno poželenje, skratka, bila je ženska, ki je bila venomer obdana od nevarnosti, ženska, o kateri se je lahko vedelo že naprej, da jo prej ali slej doleti usoda...

Tistikrat, ko so jo izročili kazenskemu sodišču, je bila stara petindvajset let. Umočila je bila svoje pol leta staro dete...

O tem je pripovedovala pred preiskovalnim sodnikom sama tako-le:

»Jaz sem imela že prej enega otroka od — drugega očeta. Za tega otroka sem skrbela z vso ljubeznijo materinega srca... Vse sem žrtvovala zanj in lep je zdaj, cve-toč in zdrav — edina tolažba meni nesrečnici!...

Nezgoda je hotela, da sem bila v drugo — zapeljana in da sem dobila drugega otroka... Dala sem ga v rejo, kakor prvega. Ljubila sem oba enako. Toda zdaj so se začeli zame hudi časi! Z zaslužkom, ki sem ga imela, sem skrbela za enega otroka — za dva pa nisem mogla! Morala bi bila prikrajšati prvega, če bi bila hotela hraniti drugega. V prejšnjih letih sem si bila prištedila nekoliko denarja; dokler ni bil potrošen ta, je šlo, potem pa so se pričele zame grozne, neznosne skrbi!

Noč in dan sem mislila samo na to: kaj čem, kaj naj storim? Toda ni mi prišla nobena rešilna misel. »Tvoja otroka bosta stradala, bosta umirala« — ta zavest me je mučila bolj in bolj in me pripravila na posled tako daleč, da sem začela obupa-

vati... Ne — da bi moja nedolžna otročiča trpela pomanjkanje — te misli nisem mogla prenašati več! In hkratu sem sklenila, da se usmrtim! »Potem vsaj vedela ne boš ničesar«, sem si dejala, »potem te vsaj peklo ne bo in rezalo pri srcu!«

Ta moj sklep je bil tako trden, da me ni mogla odvrniti od njega nobena reč več. Bila sem preslaba, da bi bila živela še dalje s to mučno zavestjo, da sem vsled svoje lahkomišljenosti spravila dvoje nesrečnih bitij v svet!...

Preskrbela sem si torej hudičevega olja, katerega sem nameravala izpiti. Toda prej sem hotela še enkrat videti svoja otročiča, hotela sem še enkrat objeti oba črvička, še enkrat ju pritisniti na svoje srce!... In podala sem se ono nedeljo, ko se je zgodilo tisto, najprej do mlajšega. Seboj pa sem imela morilno tekočino...«

Obrisala si je solze, potem pa je nadaljevala.

»Dobila sem ga slabega, bolehnega. Zdelo se mi je, da mu ne privoščijo zraka dovolj, tako blede je bilo ubogo dete, in skazati sem mu hotela še zadnjo ljubav!... Vzela sem ga v naročje in nesla sem ga ven, da bi se vsaj enkrat naužil čistega vzduha in krepilne solnčne toplote. Ubrala sem z njim pot čez polje proti Savi in skoro pozabila sem pri tem, s kakim naklepom sem se bila podala z doma. Dospela sem do prijazne kotajnice, tam se vsedem. Pri tem začutim stekleničico z ono tekočino v žepu in zdreznem se. Spomnim se svojega drugega deteta, ki je bilo čvrsto, zdravo, a v nevarnosti, da postane ravno tako, kakor to, ki sem ga držala v naročju. In rekla sem si: »Kaj pomagaš otrokoma s tem, ako se usmrtiš?... Ali ne bosta potem še večja revčka, nego sta zdaj?... In v tem hipu mi zašepeče hudič na uho: »Izlij tekočino temu otroku v usta, ki je slabo, bolehalo in morda itak ne bo živel! Tako rešiš sebe in ohraniš drugemu otroku mater!...«

Predenj sem stvar natančneje premislila, je bilo storjeno!... Ko pa se je začel otrok zvijati v groznih mukah, sem tekla takoj z njim do ljudi nazaj, pri katerih sem ga imela na hrani, in priznala sem, kakor veste, takoj, kaj sem storila!«

»To je res!« pritrди preiskovalni sodnik. »Toda kako ste prišli do hudičevega olja, kakor imenujete vi tisto tekočino?«

»Dobila sem jo v lekarni.«

»Kar tako?«

Pri tem vprašanju se je zdreznila, potem pa je odgovorila:

»Ne, poslal me je moj gospodar z listom ponjo in jaz sem si je nekoliko odtočila...«

Tem besedam ni pripisaval preiskovalni sodnik nikakega pomena, in tudi pozneje pri glavni obravnavi niso polagali nanje nikake važnosti, mene, zapisnikarja, pa je prešinilo, ko sem čul to, takoj prepričanje, da za temi besedami tiči še nekaj, da ta ženska ni povedala popolne istine, da je nekaj pritajila in sicer nekaj velevážnega...

* * *

Tistikrat, ko je bila zvršila grozno dejanje, je služila pri čislanem meščanu in poznatem trgovcu... Sodil je človek lahko že po njeni zunanjščini, da je bila samo v boljših hišah in da ni opravljala težkih del. Znala se je veleukusno oblačiti, to je pričala obleka, v kateri je bila prišla v preiskovalni zapor.

Bila je tudi dokaj izobražena.

Svojega dejanja se je globoko in istinito kesala. Prejokala je noč in dan in nikdar je nisem videl brez solz v očeh. Včasih je prišla z razpuščenimi lasmi pred preiskovalnega sodnika in tistikrat je bila v svoji žalosti čudovito lepa. Nikdar pa ni tako jokala, kakor kedar jo je prišla njena gospodinja obiskat. In to se ni zgodilo malkrat! Morala jo je imeti ta njena gospodinja posebno rada, pa tudi ona njo. Ko jo je začela gospodinja nekoč tolažiti,

se je razjokala na ves glas in kakor je bila dolga in široka, je padla pred njo na obraz po tleh...

Nobeden si ni mogel prav tolmačiti tega njenega početja, a vsi smo bili globoko ganjeni.

Preiskovalni sodnik se je obrnil proti oknu, jaz pa sem bežal venkaj na hodnik, da sem si otrl solzé... --

No in potem je prišla pred porotnike. Tudi ondi se je vsem smilila... Toda pomagalo ji ni nič, ker je zločin sama priznavala. Obsodba se je glasila: »Smrt na vislicah...«

»Oh, oh, vislice!« je vskliknila s pretresljivim glasom in še enkrat so se ji vsule kakor jagode debele solze po licih...

No, sodni dvor jo je priporočal pomiloščenju in prisojena ji je bila končno desetletna ječa...

* * *

Slučaj je nanesel, da sem prišel po mnogih letih v žensko kaznilnico... Kurat, gostoljuben mož, me je povabil na kozarec vina. To, kar mi je pravil o raznih kaznjenkah, s katerimi je imel opraviti, me je zelo zanimalo. Na ono nesrečnico sem se bil spomnil takoj in nameraval sem ga že vprašati, mu ni li znana, ko mi začne sam praviti povest, o kateri sem takoj vedel, da se tiče nje...

To, kar sem čul, je bilo povsem kakor kak roman...

Njena bivša gospodinja jo je tudi v kaznilnici še obiskavala. Nekoč je prišla k nji črno oblečena ter ji povedala, da je njen soprog umrl.

Ko je kaznjenka to slišala, je padla baš tako, kakor tistikrat v sobi preiskovalnega sodnika, prednjo na tla, razjokala se ter vskliknila:

»Odpustite nama — odpustite nama!«

Zdaj, ko je bil on mrtev, se ji ni zdelo več potrebno molčati!...

Gospodinja je prvi hip ni razumela. Hkratu pa so se ji razširile oči in bilo ji

je jasno ... jasno — —! A zdaj se ji to nesrečno bitje, ki se je vilo ob njenih nogah, ni smililo nič več! ... Obrnila se je vstran od nje in odšla, ne da bi bila izpregovorila še kako besedico z njo. Od tistih dob je ni bilo nikoli več k nji! ...

Jaz pa sem se, ko sem bil zvedel njene zapeljivca, takoj domislil, kako sem nekaj pri preiskavi dvojil o tem, da je govorila ta ženska čisto resnico ... In čim bolj sem preudarjal vso stvar, tim bolj se mi je vsiljevalo prepričanje, da je nosila v svojem srcu še drugo skrivnost in da ni bil tisti »hudič«, ki ji je bil pošepetal na uho, da naj umori otroka, nikdo drug, nego — on, njen gospodar, katerega ljubica je bila! ...

Njemu, ki je bil zaradi žene pač v nemali zadregi, je bil otrok na poti. Za to jo je zapeljal k zločinu ter ji presrbel tisto grozno tekočino. Računal je brez dvojbe na to, da bo dovelj trdna, pa da se na kmetih stvar ne bo tako natanko preiskovala ... V tem pričakovanju se je sicer zmotil, a rešen je vendar bil, ker je vzela ona vso krivdo nase! ...

Ah, te slabe, te tolikanj zaničevane in prezirane ženske so v svoji ljubezni zmožne tolike požrtvovalnosti, do kakršne se na svoje viteštvo in na svoj heroizem toli ponosni možki spol nikoli in nikoli ne popne! ...

Da, to bi bil sujet za pretresljivo povest! ... Toda jaz sem se odločil, podati sama dejstva, ker se mi zdi, da nudijo ti gododki v svoji goli istini zanimivejši in pristnejši prispevek k spoznanju ženske duše, nego če bi jih bil obdal v kateremkoli oziru s plodovi lastne domišljije ...

V SLOVO. FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Podaj mi roko
poslednjič v slovo,
glej, jutri odspejem
čez strmo goro!

Morda še kedaj
spet pridem nazaj —
Morda še zagrne
ljubezni nas maj.

Ljubezni steze
držijo v srce,
čez reke bobneče,
čez strme gore!

Ljubezni nikdar
ne vgasne vihar —
Ne plakaj, oј dekle,
k slovesu nikar!

Kot zvezda neba,
tako lesketa,
ne vgasne grabljiva
tam roka je zla!

Kako mi trpi
srce, krvavi,
ko tebe ostavljam,
povedati ni ...

V prežalno slovo
naj tvoje oko
kot solnce mi sije
čez strmo goro!

BIORS GODUNOV. A. S. PUŠKIN. PREVEL EDVIČ.

VII.

Grad vojvode Mniška v Samboru.

Soba za oblačenje.

Marina, Ruzja (jo oblači), služabnice.

Marina (pred zrcalom). No, kaj, je li gotovo,
prej mogoče ni?

Ruzja. Izvolite — sedaj najprej se odločite.
Kaj pa nadenete, te niti z biseri?

Ali smaragdove nakite?

Marina. Demantni dijamem.

Ruzja. Prekrasno! Pomnite, ko ste ga
nadevali,

Ko ste hodili, milostna, na dvor. Jaz vem,
Na plesu, govoré, ko solnce ste bliščali,
Možje so ahali, a drugi so šeptali ...

Takrat je, mislim, videl prvikrat vaš kras
Hotkjevič mladi, ki se je potem pogubil,

Da, da, vsi pravijo, da v vas

Se je takoj prav vsak zaljubil.

Marina. Daj no, požuri se!

Ruzja. Ta čas! Vaš oče danes upanje
ima na vas.

Zastonj vas carjevič ni videl.

Prikriti mogel ni veselja svojega.

Že ranjen je. Kako ste naglo ga
Premagali z udarcem krepkim.

Da, gospica, zaljubljen je:

Že mesec, zapustivši Krakov

Pozabil je na vojsko, vse,

Tu se gosti, a večja le

S tem jezo Rusov in Poljakov.

Moj Bog, kdaj pride pač ta čas?

Kaj ne, kedar povede v stalno mesto

Dimitrij svojo mlado carico-nevesto,

Osamljena ne bodem vsaj?!

Marina. Mār misliš ti, da bodem jaz ca-
rica kdaj?

Ruzja. Kdo drugi pa, če vi ne? Kdo
krasoto svojo

Primerjal bi z veliteljico mojo!

Rod Mniškov ni nikdar v ničemur zaostal.

Vaš um — kje našla bi pohval?

O, srečen on, ki ga s pogledom počastite,

Ki ga z ljubeznijo si srčno prisvojite,

Kdor naj bi bil, naš kralj celó,

Ali francoski kraljevič,

Ne le ta revni carjevič,

Bog ve, odkod je, Bog ve, kdo!

Marina. On je v resnici carjev sin, cel
svet prizna to.

Ruzja. A vendar je bil prejšnjo zimo še
Pri našem kralju sluga le.

Marina. On se je skril.

Ruzja. Ne rečem nič več ná to.

A veste li mogoče to,

Kaj vse o njem ne govorijo?

Begun iz Moskve, revni pevec je samo

Za klateža ga vsi držijo.

Marina. Kakšne neumnosti.

Ruzja. Jaz ne verujem to,

Samo vam pravim, da bi bil dolžan gotovo

Zahvaliti usodi za to srečo novo,

Ker ga vi ljubite tako.

Služabnica (vstopi). Že so se gostje zbrali.

Marina. No vidiš, ti bi vedno

Mi govorila praznosti,

A jaz oblečena še nisem.

Ruzja. Gotovo bo takoj!

Marina (za-se). Vse moram zvedeti.

* * *

Vrsta razsvetljenih dvoran. Godba.

Višnevjeckij, Mnišek.

Mnišek. On govori samo z Marino mojo,
Z Marino se edino le peča...

Stvar na ženitev je zelo podobna.

No, mislil si li — reci, Višnevjeckij —

Da bode moja hči kedaj carica?

Višnevjeckij. Da, čudo... se pa ti je
kdaj sanjalo,

Da bode sluga moj vladar moskovski?

Mnišek. A kaka tudi je Marina moja!
Samo sem ji našepnil: Ti le glej!

Dimitrija ne pusti... in takoj

Vse je končano, že je v mrežah cel.

(Godba igra poljsko. Samozvanec in Marina sta prvi par).

Marina (tiho Dimitriju). Ob edenajsti uri
danes bom

Zvečer pri vodometu v drevoredu.

(Razidejo se. Drugi par).

Kavalir. Kaj je na njej Dimitrij našel?

Dama. Kaj?

Ona je krasna.

Kavalir. Mramornata vila,

Oči in usta brez življenja, mrzla. (Novi par).

Dama. On krasen ni, drugače je prijeten,

A vidi se, da je rodbine carske. (Novi par).

Dama. Kdaj bo odhod?

Kavalir. Ko reče carjevič.

Mi smo gotovi, a gospica Mnišek

Nas hoče kakor v robstvu ž njim držati.

Dama. Prijetno robstvo.

Kavalir. No če vsi potem...

(Razhajajo se, sobane se prazné.)

Mnišek. Nas, starcev, zdaj več plesati
ni volja,

Glas godbe nas ne vleče več tako,

Prekrasnih roček ne poljubljamo več...

O, nisem še pozabil mladih let.

Zdaj ni tako, kakor je nekdaj bilo.
Mladina naša ni tako več drzna,
Lepota naša ni tako vesela;
Priznaj mi, dragi, vse je nekam hladno.
Pustiva jih, le pojdiva mi dva,
Buteljko ogersko odpreti dam,
Poraščeno takorekoč že s travo,
Prekrasno vince, gosto kakor mast,
Posrkava ga kje v kotičku mirnem
Med tem pogovoriva se o čem.
No, pojdiva, moj brat.

Višnevjeckij. Pa pojdiva.

* * *

Noč. Vrt. Fontana.

Samozvanec (pride). Fontana tu je, ona
pride sem.

No, rojen, mislim, nisem bojzljivec:
Pred sabo, blizu videl sem že smrt,
A še pred smrtjo nisem se prestrašil.
Pogibelj večna mi je že grozila,
Preganjali so me -- obupal nisem,
Nevarnosti sem srečno ubežal.
A kaj duši me danes nekam čudno?
Kaj znači nenavaden ta trepet?
Ne, to je strah... Cel dan samo sem čakal
Tega sestanka tajnega z Marino,
Premišljeval vse to, kar ji povem,
Kako ji rečem: carica moskovska.
Prišel je čas — ničesar več ne pomnim,
Ne najdem več pripravljenih besed;
Ljubezen moti mojo domišljijo...
Kaj se je zablščalo tu... šum... tiho...
Ne, to je prevarljive lune luč
In zašumel je vetrič.

Marina (pride.) Carjevič moj!

Samozvanec. Glej, ona!... Kri mi je
stopila v glavo.

Marina. Dimitrij, vi?

Samozvanec. Prekrasni, sladki glasek!
(Gre k nji).

Kaj vendar si prišla, te vidim res,
Edino z mano v senci tihe noči?
Kako se je počasi vlekel dan!
Kako počasi noč je nastopila!
Kako sem dolgo čakal v nočnem mraku!

Marina. Bežijo ure, čas je meni drag.
Določila sem tukaj ti sestanek
Ne, da bi čula nežno govorjenje
Ljubimca. To je nepotrebno. Verjem,
Da me ljubiš, toda čuj: Jaz hočem
K usodi tvoji burni in nestalni
Pridružiti še svojo. No, potem jaz
Zahtevam nekaj, Dimitrij lahkó:
Zahtevam, da bi mi sedaj odkril
Nadeje skrite, tajne svoje duše,
Namere svoje in celo bojazni,
Da bi ob tvoji strani mogla smelo
Da bi ob tvoji strani mogla smelo
Pustiti se v življenje — tja v en dan ne,
Ne kakor suznja svojega moža,
Priležnica, ki nima nič pravice,
A ko soproga, kj je tebe vredna,
Moskovskega vladarja pomočnica.

Samozvanec. O daj, da bi pozabil malo vsaj
Mučenja in skrbi usode moje!
Pozabi sama, da je carjevič
Pred tabo tu, Marina! V meni vidi
Ljubimca, ki si ga izbrala sama
Presrečnega z edinim le pogledom.
Usliši mi ljubezni prošnjo to,
Da ti povem, kar mi je v srcu polno!

Marina. Ni čas za to, knez: Ti odlašaj, a
Privrženost sodrugov se ti manjša:
Vsak dan trud, muke in nevarnosti
Postajajo težavnejše, opasne.
Že čuje se sumljivo govorjenje,
Novica na novico vsaki dan,
Da Godunov se nate že pripravlja...

Samozvanec. Kaj, Godunov? Mar je
ljubezen tvoja,
Edina moja sreča, v moči carja?
Ne, ne, sedaj jaz ravnodušno gledam
Na prestol in na carujočo moč.
Ljubezen tvoja... kaj mi je brez nje
Življenje, slava, sij, država ruska?
V pustinji strašni, v revni koči — ti,
Ti nadomeščaš meni carsko krono!
Ljubezen...

Marina. Sram te bodi! Ne pozabljalj
Visokega in svetega poklica!
Čast tvoja mora dražja biti ti

Od vseh veselj mamljivega življenja.
Primerjati ne moreš je z ničemur.
Mladeniču, drhtečemu brezumno,
Ki od lepote moje je prevzet,
Ne dam nikdar svečano svoje roke,
A carjeviču, rešenemu čudno,
Nasledniku moskovskega prestola.

Samozvanec. Ne muči mene, dražestna

Marina,

Ne pravi, da ne mene, ampak čast
Izbrala si. Marina! Kaj ne veš,
Kako hudó srce s tem meni raniš!
Kako! Če pa res ... o pregrozna sumnja!
Povej mi: Če usoda slepa ne bi
Podarila mi carskega rodu,
Če ne bi bil sin carja Ivana,
Ne ta, pozabljeni od vsch že davno,
Tedaj ... tedaj bi še ljubila me?

Marina. Ti si Dimitrij, drugi ne gotovo;
Ljubila ne bi drugega.

Samozvanec. Ne, dosti!

Jaz z mrtvecem ne maram deliti
Njegove ljubice, ki mu pripada.
Ne, dosti tega je pretvaranja.
Povem ti vso resnico. Tvoj Dimitrij
Je mrtev, pokopan — nikdar ne vstane;
Če vedeti želiš še, kdo sem jaz,
Tedaj poslušaj: Jaz menih sem revni;
Presedalo mi je življenje tako
In pod meniško kuto si izmislim
Nameró drzno — čudo vsem ljudem.
Nato sem ubežal iz celice
Tja k Ukrajincem, tja v vasice bujne.
Učil sem se ravnati s konjem, sabljo;
Prišel sem k vam, nazval sem se Dimitrij
Prevaril sem Poljake brez možganov.
Kaj rečeš ti, oholica Marina?
Si zadovoljna, ker sem vse priznal?
No, kaj molčiš?

Marina. Sramota! O gorje! (Molčanje).

Samozvanec (za-se). Kam si zavlekla me,
nesrečna naglost!

Mogoče sem za vedno si uničil
Tako težavno pridobljeno srečo.
Kaj storil sem, jaz tepec! (Glasno). Vidim,
Vidim:

Sramuješ se nekneževske ljubezni.
Besedo odločilno izgovori;
Usoda moja v tvojih je rokah
Jaz čakam. (Pade na kolena).

Marina. Vstani, bedni samozvanec!
Kaj meniš, da mi bodeš na kolenih
Ko lahkoverni, slabi deklici
Srce ponosno moje ublažil?
Prijatelj, motiš se: Pri svojih nogah
Imela sem že plemenite grofe,
A hladno sem odklanjala jih,
Ne, da mordá ubežnega meniha ...

Samozvanec (vstane). Nikari ne preziraj
samozvanca;

Pri njem mogoče so vrline skrite,
Ki so moskovskega prestola vredne,
Dostojne tvoje dragocene roke ...

Marina. Vešal sramotnih vredne, drznež!

Samozvanec. Zakrivil sem, ponos me je
premagal,

Prevaril sem vladarje in Boga,
Lagal sem svetu, a ne smeš, Marina,
Me kazniti. Nedolžen sem pred tabo;
Svetinja si mi bila ti edina,
Pred njo se nisem mogel skrivati ...
Ljubezen slepa, ta ljubezen vroča
Me je prisilila edina k temu,
Da sem ti vse izdal.

Marina. S čim hvali se!

Kdo je zahteval tvojega priznanja?
Če si že ti, brezumni pustolovec,
Dva naroda preslepil in prevaril,
Tedaj bi moral se pokazati,
Da vreden si uspeha svojega,
Prevaro svojo drzno ohraniti
V skrivnosti trdni in globoki vedno.
Kaj morem, reci, tebi se predati,
Pozabiti svoj rod in sram deviški,
Življenje moje s tvojim združiti,
Ko sam si razodel sramoto svojo
Tako neumno lahkomiselno?
On vse je iz ljubezni zblebetal!
Res, čudim se, da nisi pred očetom,
Pred družbo vsega tega še odkril,
Od radosti pred samim našim kraljem,
In pred gospodom svojim Višnevjeckim

Iz zaupljivosti, ko zvesti sluga!

Samozvanec. Rotim se, da si mogla mi
samo ti

Izmamiti iz srca to skrivnost;
Rotim se ti, da nikdar in nikjer
Ni pri popivanjih, ni pri gostijah,
Ni pri prijateljskem razgovoru,
Ni pri mučilih strašnih, ni pod nožem,
Teh težkih tajn moj jezik ne izda.

Marina. Rotiš se ti? Potem verjeti moram.
Verujem! A pri čem, lahko izvem,
Rotiš se? Ne li pri imenu Božjem,
Kakor gojenci tam pri jezuitih?
Pri časti, kakor plemeniti vitez,
Morda edino pri besedi carski
Ko carjev sin? Ni li tako? Govori!

Samozvanec (ponosno). Duh Groznega je
mene posinovil

In me Dimitrija nazval iz groba,
Okolu mene narode je zmešal,
Borisa mi kot žrtvo je določil.
Jaz carjevič sem. Dosti! Sram me je,
Da se Poljakinji ponosni plazim.
Na vcke z Bogom: Igra vojn krvavih,
Usode moje velike skrbi
Že zaglušijo, upam, bol ljubezni.
Kako te bom začel sovražiti,
Kedar sramotni žar strasti preide.
Sedaj odidem: Zmaga ali smrt
V Rusiji pričakuje mojo glavo,
Če najdem častno smrt v krvavem boju,
Sramotno, ko zločinci na morišču,
Ne bodeš nikdar ti družica moja,
Ne razdeliš usode moje z mano.
Mogoče bodeš še obžalovala,
Ker si tako zavrгла svojo srečo.

Marina. Če pa prevaro drzno tvojo jaz
Pred vsemi prej še celo razodenem?

Samozvanec. Li meniš, da se tebe kaj
bojim?

Kaj bodo verovali eni ženski
Bolj kakor carjeviču Ruskemu?
Ni kralj, ni papež, ni vse plemstvo
Ne misli, če je to resnica ali laž,
Če sem Dimitrij, ali ne -- vse jedno.
Jaz sem pretveza vojn in razprtij.

To jim je ravno treba. Tebe pa,
Veruj mi, že prisilijo molčati:
Pozdrav!

Marina. Počakaj, carjevič, nazadnje
Govoril si možato, ne otročje.
To me je s tabo, knez, pomirilo.
Pozabljena naj bode tvoja naglost,
Jaz vidim spet Dimitrija. Poslušaj:
Čas je, probudi se in ne odlašaj,
Povedi svoje polke proti Ruski,
Očisti Kremelj, sedi na prestol,
Tedaj pa pošlji za ženitev slà;
A, Bog me čuje, dokler tvoja noga
Se na stopnice ne upre prestola,
Dokler ne vržeš ž njega Godunova,
Ne bom poslušala besed ljubezni. (Odide).

Samozvanec. Ne! Lažje se mi je boriti
s carjem,

In dvornega kaplana varati,
Ko z ženskami. Da bi jih vrag; moči ni:
Obvija se ti, plazi se ti zvito.
Izmuzne se iz rok, grozi in sika --
Ko kača! Nisem tresel se zastonj.
Prav malo še in bi me pogubila.
No zdaj sem sklenil. Zjutraj grem na boj.

(Pride še).

ŠE NEKAJ O CELIBATU UČITELJIC. PIŠE UČITELJICA.

Mnogo se je že govorilo o tem; eni
so za, drugi proti. In res, če stvar dobro
prerešujemo, najdemo mnogo dobrih in
zlih posledic celibata. Če pa premislimo,
da je učiteljica človek in da se človeku
naravni zakoni ne ognejo, sklepati pač
moremo, da je celibat protinaraven in torej
naravnost ovrgljiv.

Učiteljica je človek in kot tak pristop
ljubezni. Naravno je, da mora o lju-
bezni misliti na možiteve. Saj pa tudi nihče
ne brani stopiti učiteljici v zakon. Še celo
predstojniki se zanimajo v slučaju ljubezni
ter jo vprašajo, kaj misli. Ako misli sto-
piti v zakon, jo puste v miru, če pa tega

ni, se ve, očitno ljubkovanje ni dovoljeno. Učiteljci je torej na voljo dano stopiti v zakon, kakor vsaki drugi ženski. Ali če? Ko bi tega »če« ne bilo; kajti če stopi v zakon, odvzete so ji vse pravice, koje je vživala poprej, čeravno v nekaterih krajih še podučuje nadalje. Ona postane provizorična, čeravno je bila prej definitivna. Ona podučuje le, ako primanjkuje svobodnih učiteljic. Ona nima pravice do kvinkvenij. Ona zgubi pravico do penzije.

Zakaj mora ona vsled zakona zgubiti vse pravice? Zato ker je običaj, da se ženske obešajo možkim na vrat. Ali so res vsi možki tako močni v gmotnem in v duševnem obziru, da mora prav vsaka ženska biti odvisna od možkega? Zakaj bi moral biti vsaki možki primoran vzdrževati žensko? Če pa on, čeprav normalno razvit človek, nima telesnih ali duševnih zmožnosti, ali pa ima sicer oboje, pa ga je val življenja zanesel v nasprotno smer, v koji se gibati ne more? Ali bi ne bilo dobro, da bi mu v takih slučajih prišlo na pomoč človeško bitje, da bi ga vzdignilo? Zakaj bi naj le možki povzdignil žensko, zakaj bi ne mogla povzdigniti tudi ženska možkega? Ona se zaljubi, ljubezen ne vpraša: kdo je, kaj je? Dovolj: zaljubita se, svobodna sta oba. Mladenič je v njenih očeh okrašen sè svemi dobrimi duševnimi in telesnimi lastnostmi. A žalibog je v slabih gmotnih razmerah, ali ima službico sè slabo prihodnostjo, ali majhno, ali negotovo. Ne pride li ona v takih slučajih med dva ognja? Naj li pusti gotovo za negotovo, dobro za slabo, ali naj se odpove ljubezni? Kako vse drugače bi bilo, ko bi zamogla ona še podučevati sè vsemi pravicami. Ako ne bi imel on nič gotovega, bi imela pa ona; ako bi imel on premalo za vzdrževanje družine, bi prispevala pa tudi ona. Poročila bi se torej lahko ter lahko vzdržavala družino.

Kam bi pa šle mlade učiteljice, ko bi podučevale še kot omožene, bode marsi-

kdo opomnil. Na prvi pogled bila bi ta opomba skoro opravičena; ali če stvar globlje premislimo, spoznati moremo, da čeravno ne bi bilo to v korist posamezni učiteljici, bilo bi pa gotovo to v korist stvari sami. Tu se zopet marsikdo ne bode ujemal. Kako bi bilo v korist stvari sami, če bi se odvrčevalo mlade sveže moči od podučevanja ter jih nadomeščevalo z učiteljicami, koje bi bile že kolikor toliko utrujene v službi in zraven bi še imele dolžnosti mater, sprog in gospodinj? Vse prav na prvi pogled — tudi ta opomba ni slaba, ali če še globlje premislimo, spoznamo, da je vse to krivo. Učiteljica nima opraviti z mrtvo tvarino, koji se snov precej spozna, temveč z dušo človeško, kojoj je težko spoznati. Zamore li učiteljica tako blagodejno uplivati na svoje gojence, ki jih komaj pozna po imenih in po obrazih, kakor ona, koja pozna vso notranjost posameznega gojenca? Se pa zamore v par letih spoznati notranjost posameznikov? Gotovo ne! Zamore li nova učiteljica tako blagodejno uplivati na svoje gojence, do kojih ne čuti ni nagnjenja ni ljubezni, kakor ona, ki ljubi svoje gojence? Zamore li nova učiteljica ljubiti ptuje otroke, ki jih komaj pozna? Gotovo ne! Spoznanje, ljubezen, nagnenje dobi se le sčasoma. Učiteljica je podučevala, recimo, štiri pet let v enem kraju; komaj je spoznala otroke, njih razmere, navade itd., še le sedaj jih je začela imeti rada. Še le sedaj si je pa tudi pridobila nekoliko prakse. Še le sedaj bi se nekoliko umirila, kajti po dveh, treh letih je morala iti k izpitu sposobnosti. Imela pa je tudi morda kakšno srčno razmerje. Njene misli bile so torej raztrešene; vsled tega ni se mogla dobro pripravljati na posamezne ure, pa tudi v šoli med podukom so ji misli uhajale drugam. A sedaj po štirih, petih letih bi še le začela blagodejno uplivati na svoje gojence, ker se je privadila in so se ji razmere spremenile, a sedaj jih mora zapustiti. Ona se

poroči. Pride druga, tretja, ravno tako itd. Ali ne bi bilo za stvar mnogo bolje, ko bi vse one učiteljice, koje v resnici čutijo veselje do šole in ljubezen do mladine, ostale tudi v zakonu učiteljice sè vsemi prejšnjimi pravicami?

Res, da ima soproga, mati, gospodinja preobilo skrbi. Ali to naj bi odviselo od posameznic. Hoče in more li ostati v zakonu še učiteljica naj ostane, noče ali ne more, naj se odpove. (A na vsak način naj bi bila odslovljena s primerno pokojnino). Ona, ki nima veselja do šole, malo škodi, tudi če se odpove. Vse drugače pa je s tisto, koja čuti veselje do šole in lju bezen do mladine in ki hoče in more ostati učiteljica, pa jo odslovijo, in odvzete so ji vse pravice, koje je prej uživala, a to iz edinega vzroka, ker je stopila v zakon. Ali ni to krivica? No, saj smo vajeni videti povsod krivice napram ženskam.

Ne vem zakaj bi se morala odpovedati službi vstopivša v zakon ona, koja ima takorekoč poklic k učiteljskemu stanu. Ali morda radi nosečnosti? Prazen izgovor! Gotovo otrok ne vidi lastne matere v blagoslovljenem stanu?! Zgubi li otrok spoštovanje do matere vsled tega? Nikakor! In pa, govorimo naravnost! Gotovo se bo učiteljica znala v takih slučajih primerneje oblačiti nego priprosta žena. Sicer pa malo pozna otroški svet oni, ki misli, da gojenec zgubi spoštovanje do svojega vzgojitelja radi zunanosti. Spoštovanje, ki izhaja iz ljubezni med gojencem in vzgojiteljem, se ne zgubi drugače nego po izgubi ljubezni. Vsa zunanost je le prazna senca, koja potoma izgine. Vse drugače je pri onem učitelju, ki si pridobi takorekoč prisiljeno spoštovanje svojih učencev. Ti ga v bistvu ne spoštujejo, njemu se le zdi, da ga spoštujejo, a v resnici se ga le boje v njegovi pričujočnosti, za njim mu pa, po domače rečeno — fige kažejo. Ti iztaknejo na njem vsako še tako majhno telesno napako. Ako bi slučajno noseča učiteljica

spadala k takim vzgojiteljem, tedaj je pač gotovo najbolje zanjo in za stvar, da se odpove službi. — Nadalje bo kdo omenil, da tedaj, dokler bi bila učiteljica v blagoslovljenem stanu, naj bi v božjem imenu učiteljevala, ako se čuti razpoloženo v to in če res uživa spoštovanje in ljubezen. Toda potem, koliko dela dá majhen otrok! Ali naj mati zanemarja lastnega otroka, pa naj si služi kruh, ko je že narava sama preskrbela otroku dva, enega reditelja, družega oskrbitelja? Vse prav! A v proletarjatu? Cele dneve mora mati puščati svojega otroka brez varstva. Pri učiteljici ne bi bilo treba tega, kajti ona bi bila v najslabših slučajih in le nekatere dneve odsotna po sedem ur na dan. A tudi te ure ne bi bilo treba puščati otroka brez varstva, kajti, ako bi bil mož pri domu, bi lahko on nadzoroval otroka med tem časom. Nič smeha! Vsled tega, ne bi bil še svet narobe. Nikar misliti, da je sramota za očeta, če vzdigne otroka, če ga počedi, potolaži itd. Nikako delo ne bi smelo biti nikomur v sramoto v gotovih slučajih, najmanj pa očetu, če izhaja njegovo delo iz očetovske ljubezni. Človek se privadi vsemu. Sicer bi to bilo le v izjemnih slučajih. Vse drugače bi bilo v slučajih, če bi mož imel primerno službo. Če bi torej služila oba, gotovo bi si lahko držala pridno, vestno žensko, koji bi lahko zaupala svojo deco in gospodinjstvo. Poročena učiteljica bi torej imela v gotovih slučajih mirneje življenje nego neomožena. Imela bi lastno družino, imela obskrbnico; kar bi ji estalo časa pri gospodinjstvu in otrocih, služilo bi je le v razvedrilo. Na zadnje pa bi imela še posebna razvedrila, ko bi kam izšla s svojim sprogom. Ne glede na nejednakopravnost ženstva in na mnenje ljudstva: kam pa hoče in kako veselje ima sam človek, ako nima primerne družbe? Na vsak način bi v ugodnih slučajih poročena, blaga, za šolo vneta učiteljica zamogla vspešneje delovati

nego svobodna. — In pa zakaj bi le ženske srednjih stanov morale biti navezane le na gospodinjstvo, materinstvo in soprogovo potrežbo, med tem ko ženske višjih in drugih slojev niso navezane na to? Dame visokih stanov izroče otroka oskrbnici. Uboga ženska pa pusti otroka doma brez varstva. Dame visokih stanov se ne pečajo z gospodinjstvom; vse to prepuste hišni oskrbnici. Uboga ženska se pa ne peča z gospodinjstvom, kajti ves dan je ni doma. Ona mora »s trebuhom za kruhom«. Visoke dame ne strežejo možu, to prepuste hišini. Ubogi mož pa mora večkrat po dokončanem težkem delu še le ogenj netiti ali druga hišna dela opravljati, če žene ni še z dela. — Če se nahaja v visokih in v nižjih stanovah ljubezen med zakonskimi, čeravno ni soproga strežnica soprogu, če se nahajajo v visokih in v nižjih slojih dobri otroci, čeravno jih mati ni nadzoruje neposredno in vedno, če se nahaja v visokih in v nižjih stanovah dobro gospodinjstvo, čeravno ne gospodinja neposredno zakonska polovica, zakaj bi se ne nahajali enaki slučajji tudi v srednjih stanovah? In pa, ali so res vsi zakoni srednjih stanov srečni, otroci dobri, vse gospodinjstvo tam vzgledno? O žal! V visokih, srednjih in v nižjih stanovah so srečni in nesrečni zakoni. V visokih, srednjih in v nižjih stanovah nahajajo se dobri in slabi otroci. V višjih, srednjih in v nižjih slojih nahaja se slabo in dobro gospodinjstvo. Iz vsega tega je razvidno, da se učiteljici godi le krivica, ko jo prisiljina odpovedati se svoji službi pod pretvezo, da ne more podučevati vsled dolžnosti zakonske žene. — Na vsak način učiteljica ne bi smela biti prisiljena odpovedati se službi vsled možitve. Če bi pa sama to zahtevala, ne bi se ji smelo delati ovir. Kajti če poroči velikega trgovca, velikega posestnika, bogatega krčmarja, visokega uradnika, čemu učiteljvati dalje, ko ima veliko premoženja, so-

prog veliko plačo, ona pa mnogo skrbi? Posebno pa, če še nima veselja do šole, niti ljubezni do malih! A vse drugače je za ono, koja bi poročila učitelja, srednjega ali malega uradnika, malega trgovca, malega posestnika, ubogega krčmarja, rokodelca itd. Preveč bi se ponižala, bo tu kdo omenil, če bi vzela rokodelca. A ljubezen ne pozna stanov. Sicer pa po splošni omiki mora postati enakopravnost med stanovi. In blaga, od svojih učencev ljubljena in spoštovana učiteljica ne bi izgubila prav nič na svoji časti, ko bi poročila blagega, obče spoštovanega človeka, in bodi si že krojač, mizar, čevljar ali krčmar. Marsikdo se bo se o tem namuznil, ali to nič ne de. Socijalno vprašanje bode gotovo prej ali slej rešeno v tem smislu. Ne da bo uradnik kopal, kmet pisal, čevljar slikal, umetnik šival, dekla sedela, gospodinja pomivala, temveč da ne bo človek vsled stanu preziran. Ali to le mimo-grede. — Vrnimo se k stvari. Omožena učiteljica bi torej ravno tako, ali še uspešnejše delovala, nego svobodna, ako ima veselja in nagnjenja do šole. Tu se bode oglasila večina učiteljic, koje doreko: Komaj čakam, da se poročim, da pustim šolo, pa da bi še potem podučevala! Oh, ne, ne! In pa da bi se mož zanašal na mojo službo! Da bi ga morala še rediti on pa da bi postopal! Prišedša trudna iz šole, da bi mu morala še streči, in kopa otrok, da bi jokala krog mene! Potem pa še dekli ukazovati: naredi to, naredi ono. Oh, to bi bilo življenje, da bi človek moral znoreti. No, tudi to bi se le izjemno godilo. Ali če premislimo, da je učiteljica sedaj preveč uprežena v šoli, ker se zahteva preveč od malih, ter je ona vsled tega preveč utrujena, spoznati pač moramo, da v ugodnejših učiteljskih razmerah ne bi prihajala iz šole skrajno izmučena. V ugodnejših družinskih razmerah pa ne bi soprog zahteval postrežbe od svoje soproge, temveč bi še on njej postregel. Če

bi pa tudi on prihajal izmučen iz ene ali druge službe domov, bi pa gotovo lahko vzdržavala eno ali več žensk v lastno postrežbo in v varstvo in potrežbo otrok. Se ve da, poročena učiteljica s prenapolnjeno šolo, pod vodstvom strogega, pedantnega, morda nevestnega učitelja prihajala bi iz šole skrajno izmučena. A to se godi tudi svobodni učiteljici. Rekel bo kdo: Poročena učiteljica ne bo doma našla miru; tu mož, tam otroci, pa še dekla, jo bodo nadlegovali. Svobodna ima vsaj doma mir. Mir, mir! A kjer so domače sitnosti, so tudi domača razvedrila. Svobodna ne najde doma sitnosti, pa tudi ne razvedril. Sama mora prenašati vsa gorja. »Gorje, mu kdor v nesreči biva sam, a srečen ni, kdor srečo uživa sam«. Sicer pa, kar se tiče družinskih sitnosti, kaj bi pa mogel reči kak učitelj, ko pride ves utrujen in izmučen iz šole, pa najde doma kako prav sitno čudno, nervozno, ljubosumno zakonsko polovico ter kopo otrok krog sebe? Če tedaj učitelj z vsemi družinskimi, zakonskimi, očetovskimi dolžnostimi zamore vsepšno delovati v šoli, ako je učitelj po poklicu, zakaj ne bi mogla učiteljica ravno isto, če je učiteljica po poklicu! Blaga, vestna učiteljica po poklicu bo tedaj vsepšno delovala v šoli, bodi si že svobodna ali poročena. Vsled tega poroka ne bi smela biti ovira učiteljevanju ženske, ako je ženska poklicana v to.

VEČERNE URE. UTVA. TRST.

III.

Objema noč sanjava zemljo
in siplje mir na vse stvari;
le od trepalnic mojih težkih
sen beži.

Ni v srcu mojem več pokoja,
duh mi nemiren bega krog
in tebe išče, tebe angelj
temnook,

Božaje čelo ti obkroža,
ljubezen čisto dihajoč,
ko svet pokoj na zemljo siplje
tiha noč.

ZDRAVSTVUJ! UTVA. TRST.

Za morjem solnčna glorja vgaša,
na nebu zvezde se bleste;
na oljki slavec se oglašja,
a v meni oži se srcè.

Okrog pasu mi roko deni,
da ti na prsi dem glavo
tako, mehko se me okleni,
saj vzameva nocoj slovo.

Oči in čelo, ustni moji
nocoj, nocoj mi poljubuj;
ko me ne bo v bližini tvoji,
ne zabi me nikâr. Zdravstvuj!

ŠOLSKA IKONA.

SRBSKI SPISAL DR. LAZA K. LAZAREVIĆ.
PREVELA I. IN F. KLEMENČIČ.

(Nadaljevanje.)

III.

Bila je nedelja popoldne. Ljudstvo se je zbralo pri znamenju. Iznesli so iz sodnice mizo, poleg nje je stala dolga klop in nekoliko tronogih stolcev. Starejši ljudje in pop so se vseli, pa se razgovarjajo o tem in onem, a mladina pleše in se razveseljuje.

Po cesti proti naši vasi pa se pelje voz in v njem gospodski človek. Malo čuden na prvi pogled. Na glavi mu je širok slamnat klobuk z rdečim trakom. Izpod klobuka mu padajo rjavi lasje na čelo. Goste obrvi se skoro dotikajo, a med njimi je globoka guba, ki se tudi tedaj ne poravnava, kedar si gospod klobuk potisne nazaj ter si z robcem briše znoj s čela. Mora biti, da se je ž njo narodil. Ona je v čudnem nasprotju z mladim licem, sredi katerega sedi malo sključen nos, a pod njim majhni gosti brčiči, ki si jih je on

na obe strani razčesal, tako da so na koncih raztrešeni in širji nego pod nosnicama samima. Dolnja mu je ustnica malo visela, a gornja je malo vzdignjena, da se vidijo kakor sneg beli zobje, ki stojijo malo po strani, kakor plot, ki se podira. Lice mu je nekoliko blede, toda ne suho, a velike temno-rjave oči, napol zaprte, žmirijo in gledajo vedno na stran. Star je dva- do triindvajsti let.

Ničesar ne govori s kočijažem. Kadi cigaro eno za drugo. Gleda samo okoli sebe in kakor da ni vesel. Toda zaradi tiste gube na čelu ne more človek niti vedeti kako mu je, ker izgleda vedno mračen in nevoljen.

On se pelje v našo vas, in že je tukaj. Hajd, hajd, pa naravnost med ljudstvo. Ustavil se je voz. Mi gledamo, kdo bi to bil.

Gospodski mož je nesprenno skočil z voza ter se težko, in kakor da je Bog vé kako utrujen, približal mizi, kjer je sedel tudi pop. Ni pozdravil, le malo je poki- mal z glavo.

— Je-li tu župan?

Mi smo mislili, da je nov pisar, ter smo ustali. Župan je skočil kvišku:

— Jaz sem, gospodine!

Gospodski mož je izvlekel gotovo sval- čico ter jo utaknil v usta in se po strani, a vedno gledaje župana, približal mizi, potisnil klobuk na tilnik, se nagnil proti popu in pomolil roko.

— Da si mi živ, sine! — je dejal pop.

Ali gospod je prijel škatljico z žvep- ljenkami, ki je stala pred popom, ter hitro potegnil roko nazaj. Vzravnal se je ter po strani vrgel pogled na popa, še bolj za- škilil, in brazda na čelu kakor da mu je postala še globlja.

Potem se je zopet z levo ramo obrnil k županu:

— Kje je tukaj šola?

— Tu je, gospodine, takoj pri cerkvi.

— Pelji me! — je rekel gospodski mož.

— Zaprta je!

— A ti jo odpri! Jaz sem imenovan za učitelja v tej vasi.

Glejte! . . . Nov učitelj! . . . Kako to?

Pop se je vzravnal pa ga začel gle- dati. Tudi mi smo si oddahnili. Poseli smo zopet ter napravili tudi zanj prostora, toda on se ni hotel usesti, ampak je zopet de- jal županu:

— Daj, kmalu! utrujen sem. Odpri šolo in pošlji mi služabnika.

— Usedi se, človek! je dejal ojunačen župan. — Ni sablja za vratom.

Učitelj se je nasmehnil, toda le z le- vim krajem ust, in levo oko se mu je povsem zaprlo, a z onim drugim je pogle- dal župana najprej v opanke, potem pa v kapo.

— Nečem — je dejal, — pojdi, pelji me!

— Torej vsedi se vendar, da popiješ kaj! — je rekel župan.

— Nečem ničesar — je dejal on ostro, in vrh tiste brazde sta se pokazali še dve novi zraven, — pelji me!

Župan je šel z njim.

— Kakšen je to čudak? — je rekel Ostoje Purešević — al' je nekoliko preveč moder, al' pa je docela bedak!

Seljaki so skomizgnili z ramami ter se, sami nevede zakaj, udali nekaki temni slutnji.

Drugi dan je prišel učitelj v krčmo. Vsedel se je sam za-se, namrgodnil obraz ter molčal. Naročil je nekaj jesti, pa zopet v šolo. Otrok ni bilo, ker je bil že julij mesec, pa zbog teh nekaj dni do počitnic nismo hoteli sezivati otrok.

Popa se je ogibal, da je bilo čudno. Že je bil teden dnij tu, a z njim ni še spre- govoril niti besedice. Ko je bila nedelja, ga je pop čakal, da bi pel pri službi božji. Da, ali učitelja ni! Po službi božji vzdig- nil se je pop, da pogleda, ni li učitelj kaj bolan. Stopil je v sobo, a on je ležal na postelji, ki je bila napravljena s kuhinjskih vrat, pod katera je bilo podloženo na šti- rih krajih po pet do šest kosov opeke. Na

nogah je imel hlače, a gori samo srajco. Bosonog je ležal in čital neke raztrgane bukve.

— Pomozi Bog! — je pozdravil pop.

Učitelj je prenesel nogi kakor ojesi ter ji spustil ob postelji navzdol. Položil je znamenje v knjigo ter jo dejal na krilo. Priklonil se je malo popu ter obsedel na postelji.

— Pa kje si ti, učitelj? — je vprašal pop.

— Evo me!

— Vem! A kako, da te ni v cerkev pet?

— Nisem pijan, da bi pel!

Pop je stopil korak nazaj, nagnil se pred-se, zamežikal ter gledal v učitelja.

— Kaj me gledaš?

— Nič! je rekel pop. — V cerkvi se s pesmijo slavi ime božje.

— Pa če ti je do slave, slavi ga! A mene pusti na miru! Vidiš, da delam!

In zopet se je izleknil na posteljo in odprl knjigo.

Pop se je prekrizal ter zapustil, nazaj se pomikajoč, sobo.

— Odtod se je podal počasi domov. Seljakom ni rekel ničesar. Sam se je zatopil v neke misli.

Od te dobe on ni učitelja nikdar več za nič vprašal, niti je z njim prišel v dotiko. Tudi učitelj, čim je zagledal popa, je nagnil glavo, izpačil obraz, še bolj, igral se s palčico ter šel mimo njega, kakor mimo turškega pokopališča.

Kdo ve, zakaj je on to tako delal? Kdo ve, kaj je pop o njem mislil?

In tako je učitelj osamel. Na prste bi vam lahko naštel, tako malo je govoril. Ko je videl, da mu tudi teh par besedi, ki jih je semtertje spregovoril, nihče ne razume, napihnil je lica, obrnil glavo na drugo stran ter jezen odšel.

Enkrat je šel počasi mimo kovačnice. Kovač je nekaj težkega delal, ves moker od znoja, prilepila se mu je srajca na široka ledja, a on je stopil med vrata ko-

vačnice ter si oddihaval. Nasproti teh vrat so bila druga, in tako se je igral veter skozi kovačnico in hladil znojnega kovača.

Ko je učitelj prišel do poleg njega, se je obrnil:

— No, kaj pa si se ti postavil sem?

— Ker sem utrujen, — je odgovoril kovač.

— Vem; a zakaj stojiš na prepihu?

— A?

— Kaj stojiš tu, ti pravim, da te tako znojnega brije veter?

— Tako sem navajen, kedar se spotim! Stopim na veter pa čisto zmrznem. Pa kedar pozneje zopet vzamem kladivo, zdi se mi, da v njem ni pet lotov, in v ledjih mi čisto škripa.

Učitelj se je nasmehnil. Tako: z enim krajem usti in z enim očesom. Pogledal je kovača še enkrat, ni mu rekel ničesar. Zavil se je le v ogrinjačo in šel dalje.

Drugikrat je Pavel Djerić vozil z voloma prazen voz. Živina je bila nekoliko muhasta pa ni hotela z mesta, a Pavel se je razjezil, zarudel v obrazu kakor paprika, vpil na vola ter udrihal s palico, kamor je priletelo.

Sedaj je skočil učitelj predenj kakor kakšen stotnik:

— A kaj ti — je dejal — biješ živino?

— A kaj čem, ko neče iti?

— Zakaj je ne rediš dobro, pa bi šla? Pavel je debelo pogledal:

— Al' ne vidiš, da je vsaki kakor bāt, apostola mu njegovega? Pa da ga naj ne bijem! — In zopet: pljusk!

— Hujši si od te živine! — je dejal učitelj.

Pavel se je vzravnal:

— Ne delaj mi zgage, ti rečem, ampak glej svoj posel! Vem jaz dobro, kdo si ti!

— Učitelj je zaškilil z očmi:

— A kdo sem jaz?

— Čifut, — je rekel Pavel. — Jaz te nisem videl, da bi se prekrizal ali poklonil. Samo, da ne poznam židovske postave.

V tem je še hujše udaril vola na desni. Vola sta na enkrat poskočila. Pavel se je zagrabil za zadnjo os in se vsedel nanjo; malo oddaljen se je obrnil k učitelju ter mu zavpil:

— Le zapomni si, učitelj, komu si rekel, da je živina!

Seljaki so videli zares, da je ta učitelj docela nekej druga od prejšnjega, in mislili smo vsi, da je učen mož, ali marali ga nismo. Zlasti to ga je črnilo v naših očeh, da ga pop nikdar ni niti omenil.

Nihče se ni z njim družil razun nekega Jerotija Kovačevića, ki ga je zagovarjal in branil. Ta Jerotij ga je celo obiskoval. Kaj sta onadva govorila, to se ne ve. Enkrat je privlekel Jerotij ameriški plag ter se začel hvaliti, da ga je učitelj naučil. Ko ga je pa zabodel v neko krčevino, pa je plug počil na dve polovici, kakor da je z leda. Psoval je Jerotij, kar mu je prišlo na jezik, zakaj da se je dal učiti od koga, ki ni niti oral niti kopal. Tako je tudi on pustil učitelja samega sebi in njegovi glavi.

Odsihmal je učitelj postal še bolj molčljiv in bolj osamljen. Nekega večera je pisal nekemu svojemu tovarišu: ».... Prazen trud! Z ljudstvom se ne da ničesar storiti. Zavzemaje se zanje, pisaje in govore, ugonobil sem svojo karijero ter se ponižal do tega, da sem postal učitelj!... Tu so vse moje poskušnje slabo izpadle. Ljudstvo je neumno in zabito! Imajo enega farja, ki še z dvema tremi kapitalisti pritiska pol vasi, in vse to s pobožnimi ustanovami. On s temi kapitalisti eksploataira vaščana — drži ga vse bolj v neumnosti — a sam ničesar ne dela!... Počil bi, ko gledam to krivico!« ...

(Pride še).

MAGDALENA.

J. S. MACHAR. Z DOVOLJENJEM PESNIKOVIM
PREVEL ANT. DERMOTA. PRAGA.

VIII.

»Volný Občan« v novem broju
prelepo je presenetil
bralce svoje. Dvakrat, trikrat
obračali so dva lista —
»Volný Občan« ni besede!
Trdovraten molk o vsem je,
o izletu, o gospici,
o blamaži vladne stranke,
da, celo gospa županja
ima le navadno dózo —
ne besede več! Po mestu
— in celo v opoziciji —
resno majejo z glavami:
»Glej no, doktor ob zobe bo ...«

A prebrisani je doktor
segel z roko diplomata
v kalno to situacijo.

Mesto bilo je pokonci.
Cupidi novarum rerum
bili so v mravljišči. Več in
več hoteli zvedeti so.
Razpravljali so povsodi
na trgu in po gostilnah,
po uradih in družinah.
Lahkoživci svoje skušnje
dali so občudovati,
omožene poslušale
to z rdečico so na licih.
Patricijske hčerke zvečer
na sprehodu zahajale
k dvorcu so in kradoma
se ozirale po oknih,
ne sedi-li ondi »ona«.

Frau von Janik in županja
po posvetovanju v zboru
ideta kot delegatki
k svetnici. Obe sta polni
hyalevrednih sklepov: dobri
stari dami, varani tak

podlo, hočeta odpreti
pogled in posebno mrzkost
Jurija ji pokazati;
in postaviti to kačo,
»njo« z minulostjo tak čisto,
v pravo luč; povedati vse
ji pošteno in odkrito —
skratka, ti ubogi dami
prezračiti rodno hišo.

Svetnici sta dobrodošli
kot navadno; sedeta in
govorita v levo, v desno,
o vsem možnem dolgo, dolgo,
konečno si pa županja
odkašlja; sočutno, mehko,
kot spodobi se častiti
ženi mestne glave, jame
govoriti. Frau von Janik
vtika vmes se z »ahi« — »ohi« —,
časih s celim daljšim stavkom.

Stara dama ju posluša
presenečeno in reče,
da ve davno, kaj to dekle
pred je bilo, da pa vzela
jo je k sebi, da jo svetu
vrne in ljudem poštenim,
češ, da ona dnes je čista
kakor dete — deva ta, da
niti hčerke lastne baje
ne bi mogla tak ljubiti.

Frau von Janik in županja
zdaj se srečata s pogledom
in strmita: kak jo Jurij
je omamil! Da natvezi
ji kaj tacega! O, groza!

Frau von Janik govori zdaj.
Spretno v položaju tem na
Jurija zasučee govor.
Saj je jasno. On je zmisli
to lažnjivo bajko o ti
novi nedolžnosti, menda
rad pred mestom bi i njo,
teto svojo, v plašč ogrnil

strasti svoje, in da mesto
vse je vžaljeno globoko
nad ostudno to prevaro,
mesto celo obžaluje,
da toliko blata meče
se na sivo svetnico.

Kratko, resno stara dama
reče, da to ni resnica.

Z indignacijo očitno
vstaneta obe zdaj dami
in gresta ...

Po mestu znova
zašumi ... V ospredje zdaj pa
svetnico ponaknejo. Nad
opičjo ljubavjo njeno
k razuzdancu temu in nad
lahkoverno njeno dušo
sklepajo ljudje roke ...

Doktor, glava opozicije,
k Juriju na to zaide.
V glavi velik plan osnuje.
Jurij motril je nevtrarno
mišjo vojsko tam po mestu,
sem ter tja, kot se spodobi
bogatašu patriciju,
k vladajoči se nagibal
stranki je. V globini duše
zoprno mu bilo tisto
demokratstvo opozicije.
V Pragi često je citiral
v govorih političnih
z uverjenjem pesnikovo:
Odi profanum ... In dokler
vrole v prsih so mu težnje,
sanjal je, kak morda enkrat
»von« pritakne si k priimku
ali zvočno baronijo.

Doktor ga doma ne najde,
češ, na polji je.

Za njim gre.
In med repe lehami tu,

kjer je mrgolelo polno
bednih in potnih ljudi,
v žaru solnca, v žvrgolenju
drobnih ptic, višnjevem dimu
cigaret mi hodita in
govorita mnogo, mnogo ...

Spet novica gre po mestu:
Jurij v opozicijo je
prešel, solastnik postal
»Prostega Občana«, bode
kandidiral za poslanca
v zbor deželni, bo v nedeljo
govoril, ko prapor belih
posvečen bo veteranov
na otoku; »Prosti Občan«
zdaj izhajal bo s priligo
satirično s slikami — in
druge stvari bliskovito
švigajo po mestu našem ...

Pri obedu se župan je
silno srdil: »To si ti mi
spiskala!« očital svoji
ženi. »Kot ose ste na to
dekle! A vse skupaj niste
boljše! In s tem svetovalcem
že nehajte!« Zdaj županja
vstane, za besedo vsako
vrne jih deset, sijajno
svojo čast in svoje stranke
mi obrani in naposled
solz ji zatrepeče par na
obrvih, zaplače, k stropu
zdaj župan pogleda in, kot
branil bi se, mirno začne:
»Aber Kätzchen, saj ti nisem
rekel nič tak hudega ...«

— — — — —
— — — — —
— — — — —

Dvajset let je, kar povrnil
se domov je od vojakov
Vaclav Benda kot narednik.
Križ na prsih se mu svetil

je (za Solferino namreč)
in medalija srebrna
(za Sədovo). Vrnil se je
v rodno občino z idejo:
da po vzoru drugih mest je
treba pri nas osnovati
društvo hrabrih veteranov.
50 se dobrih mož je
precej priglasilo mu.
»Radecki« ga je nazival.
V praznikih: na telo rešnje,
na cesarjev rojstni dan,
na vstajenje, pri pogrebih
društvo bilo je v paradi.
Ko zastavo so krstili,
kumica je bila knežnja.
Vsaki član je bil ves v zlatu,
proge in trakovi hlačni,
na našitkih — vse je zlato;
na klobukih se mogočno
majalo però je črno.
Vaclav Benda kot predsednik
rad je gledal te junake,
kako se je v njih oživiljal
pri paradah duh vojaški!
Kakor če dosluženi konj
naenkrat za plugom čuje
Evgena koračnico!
Spet ponosno gre po taktu,
zarezegeče, glavo dviga —
tak gredo s korakom čvrstim
veterani, ko pred mestno
vlado defilirajo!

A pred 2 letoma spet
po navodu doktorjevem
novo društvo veteranov
je nastalo. Strogi Benda
namreč spodil mnogo mož je
leskalačnih, češ, nosili
niso ni cesarske suknje.
Vboge te brezdomovince
doktor skliče in predlaga
jim pravila. Novo društvo
je nastalo. Član je lahko
vsak bil brez izjeme. Društvo

štelo mož je skoro sto. Še
 dražja bila uniforma
 ta je nego prvih. Še več
 bilo je na nji zlata, in
 na klobuku se zibalo
 belo je pero. Še večje
 nosil je ime osebe
 kot je sam maršal bil sivi —
 skratka: tekmeč prenevaren.
 In je rasel. Mnogo črnih
 Bendo brž je zapustilo,
 zbog peresa šlo je k belim!
 Zdaj še beli so dobili
 prapor svoj. Za kumico je
 šla seveda doktorica.
 (Knežnje niso tu imeli,
 zato doktor je na shodu
 silno demokratski pravil:
 češ, mi nimamo več plemstva,
 narod — to je ljudstvo samo
 itd.) — —

Na nedeljo
 pri veliki maši prapor
 blagoslovili so, nesli
 ga na otok. V senci hrastov,
 sredi miz restavracijskih,
 oder je govorniški
 praporčkov poln in zelenja.
 Otok poln je. Blizu odra
 mi sedi honoracija.
 Doktor ondi je s soprogo,
 teta z Luci, davkarica
 s plavolaso svojo hčerko
 (davkarica, modra mati,
 tudi prešla je v ta tabor;
 dobro videla je ogenj
 v prsih Jurija do hčere.
 Govorice pač je čula
 o njega razmerju k Luci,
 toda hčere ekzistenca
 bila ji nad vse. O prvi
 priliki mu reči htela
 je, da samo ena biva
 conditio sine qua non:
 pošlji tisto punco z doma).

Davkar, birokrat ta pusti,
 bil je tu in 2 adjunkta,
 kupec Iskra s svojo ženo,
 stotnik Knotek, svetnik Vrzal,
 kramar Vrba in lekarnar,
 medicinae universae
 doktor Řehák, žene, hčerke
 veteranskih odličnjakov,
 ki sedaj so stali v krogu
 okoli odra. Tiho vse je,
 hrastovo šumi vejevje,
 bližnji jez buči, grmi.

Jurij govori, izprva
 mirno, časih pokašljeje,
 na papirčke gleda, časih
 redke si lase pogladi,
 vedno bolj se razognjuje,
 akcentira, treska, časih
 dela pavze učinkljive,
 geste dobre, kima z glavo:
 z Belo goro je začel in
 z dvestoletnim trdim spanjem
 leva našega, govoril
 o čudežnem probujenju,
 vtaknil sem citat Kollárjev
 (tisti o pastirski koči),
 slikal je konstitucijo,
 Bachov despotizem, z ognjem
 je razpravljajal o diplomih,
 februarjevi ustavi,
 opoziciji pasivni
 in o vstopu v zbor državni,
 pravil potlej je obširno
 o politiki drobtin, o
 gnili stranki oportunisti,
 vladi zaprodani, in o
 novi, bližnji eri, ktera
 mož zahteva novih, nove
 organizacije; (tukaj
 spet Kollárja je citiral:
 Pracuj každý — in tak dalje),
 prešel z ličnim tem obratom
 k belim našim veteranom:
 zval jih narodno legijo,
 ki na nje gotovo lahko

apelira domovina;
prapor, ta simbol presveti,
se sedaj jim izročuje,
naj vihra na čast in slavo
društva ino domovine.

Praporščak zastavo dvigne
zdaj v višino vrto glavo,
godba svira: »Kde domov mûj!«
Temelje otoka stresa
burni plosk in vpitje: Slava!
Kutzendorfer, mojster godbe,
pa spusti še: »Hej, Slované,
»Tážete se«, »Moravičko«,
»Naprej« — znova plosk in vpitje.

Jurij ves rdeč odstopi.
Doktor k sebi ga privije.
Občna gratulacija in
napitnice, slava, slava!
Davkarjeva plavolaska
komično pol, pol resnobno
čestitaje vdari z ročco
na odprto dlan njegovo.
Jurij poleg nje se vsede.
Doktor vstane: »Tiho, tiho!«
Doktor Juriju napije
z zánosom. In zopet: Slava!
In kozarci žvenketajo,
godba tuš grmi. In Jurij
kumici nazdravi. Zdaj pa
strašen furor rhetoricus
(strast specifično je češka)
zbor obide. Govori se
razni mi vrste, pozneje
2, 3 govorniki se
v istem hipu kosajo.
Kutzendorfer brezobzirno
marš za maršem s polno silo
spušča tja na zborovalce.
Pivo v grlo vlivajo si.
In peresa majajo
kaj sumljivo se po strani
na buticah.

Rdeča zarja
solnčnega zahoda pa od

Labske reke se odbija
in razliva po otoku.
Pozlačeni zrak se polni
s sivim dimom od tabaka,
koji plazi se po kačje
skoz vejevje hrasta k nebu.
Plešejo komarjev roji
sem ter tja v vrtečem krogu.
Drobni devajo markerji
svečice v steklenih zvonih
že na mize. Šum in hrum je.

Luci pa sedi kot soha
brez življenja. Ta veselost
ji je tuja, ne ume je,
kot da motri vse z daljave
od nekod. Izpregovoril
nihče z njo ni, razven stara
dobra teta. Ni besede.
Čuti, kak se vsi bojijo
z njo dotike. Če pogleda
kam, oči umikajo se,
ki napeto v njo so zrle.
V prsih svojih čuje pesem
znano zdavnaj zdaj zveneti:
— Saj le enkrat smo na svetu,
kras je nam le enkrat v cvetu,
lice zguba nam starost —
aj, kje naša je mladost. —
In ta pesem se ji vrača
neprestano, v sebi vedno
jo prepeva ... žalostno tak
dnes zveni ji, tak obupno,
kot bi pokopavala z njo
mlado, prazno svoje žitje.
Časih bliskne ji na misel
tista glava s temnim okom, —
desno gleda malce v stran,
a vendar le nanjo gleda.
To boli jo ... Kje sedaj je? ...
Kaj bi raje tam sedela
v parku spet tak poleg njega ... --
zdaj razločno čuje kašelj
njegov in se vsa pretrese.
— Saj le enkrat smo na svetu —
Da bi mogla odkupiti

njega žitje s svojim žitjem,
tako ničnim, izgrešenim! ...
Sobica se ji prikaže
s prejšnjih dob ... tam v tisti hiši
jasno vidi samo sebe
pred zrcalom ... češe se ...
— Saj le enkrat smo na svetu —
čuti skoro, da v tem blatu
bila srečnejša je ... Kaj bo? ...
Strese se ... in slutnja neke
temne grozne katastrofe
mrazi jo ...

Večer je bil že.
Luč je bila že na mizah.
Pestrobavani lampjončki
na drogeh med njimi so se
zmajevali. Ljudstvo se je
drenjalo. Slaščičar Cvrček,
umni mestni pirotehnik,
spuščal roj raket je pestrih.

O priliki doktor skloni
k Luci se, v obraz jo vščipne,
izzivaje v oči ji gleda,
vpraša jo: »No, kak je, mucka?«
In ta ton jo zopet spomni
tiste hiše ... in življenja ...
Trpko se zagleda vanjga
in ne reče ni besede ...

Doktor pa odstopi zmeden.
A v tem pride mimo Jurij,
Luci čuje, kak mu doktor
po ramenih sladko trka:
»Bratec, ti imaš prigrizek!
No, ukus imaš!«

In Jurij
mu razlaga nekaj, doktor
smeje se in maje z glavo ...

Stara teta, trudna vsa že,
gledala je in dremala
skoro. Doktorica zdaj se
vsede poleg Luci. Krila
nje šume svileni, če le

malo se premakne, puder
vonja z male njene glavce,
v bledomodrem oku večno
koprnjenje po razkošju
ji drhti, prelubezniva,
gracijozna vsaka njena
kretnja je, pogled, smehljaj.
Par vsakdanjih stavkov reče
in že lahno na županjo
krene, k tistim damam, ki se
zjutraj shajajo na trgu
v oni hiši k opravljanju.
Jako duhovito krsti
jih inkvizicijo mesta,
in v humorju šepetaje
pravi ji o nekih poljskih
zgodbicah iz njih življenja,
vprašanje nastavi Luci
časih ali pogled tak, da
kri ji vsa zavre v obličje.
Potlej malo ji pokaže
bolj zaupno se in slika,
daje ji slutiti to in
ono — a z vsem tem le rada
Luci bila bi ujela,
konečno jo skrito vpraša
z naivnostjo deve mlade,
o skrivnostih ljubavi
proste ...

Luci jo pogleda
v sramu, strahu, presenetju ...
Doktorica še jasneje
vpraša jo ...

A Luci trdno
zroč na beli prt namizni
zašepeče: »Milostiva,
oprostite, nemogoče
mi o tem je govoriti ...«

»Meni skrivati ni bilo
treba se«, ji zašepeče
doktorica z ironijo
in odide gracijozno ...

»Draga tetka moja«, stresa

Luci nežno stari dami
roko, »draga tetka moja,
prosim, idiva. Vrti se
v glavi mi.«

»Kje pa je Jurij?«

»Tu ostane.«

»Pojdiva.«

In črez ozki most prišedši
sedeta v kočijo, Luci
teti vrže se v naročje,
glasno, žalno tak zaplače,
kot hotela bi izliti
vse gorje današnjega dne,
vse gorje življenja svojega...

IX.

V voglu hiše si je vredil
Jurij svojo delavnico.

Težke portijére malo
v sobo spuščajo svetlobe.
Vzorno tukaj je posneta
dumna, vznešena poltema
kabinetov velikaških.
Z Dunaja oprava hišna
še bolj je pomnoževala
resni vtisek: motni eben,
svetli pliš, mahú zelenje.
Havlíčka, Sladkovskega je
v lesorezih dovrševih
na veliko steno pribil
zraven Husa od Brožíka.
Okrog mize je obesil
— vse v okvirjih pozlačenih —
slike sedmih mladočehov,¹⁾
ki v državnem zboru prvi

so branili sveta prava.
Veliki regali bili
so ob stenah, polni zvezkov,
knjig debelih in učenih
o narodnem gospodarstvu,
knjige prvih filozofov,
zgodovine in brošure,
govori politični vsi
od Demostena začenši
do Bismarcka; in citatov
zbirke, ki jih Nemci pridni
zbirajo, razvrščajo po
vsebini v mogočne zvezke,
in ki so za ornamente
prav izvrstni retorjem;
kupil si je protokole
in državne in deželne
zakonike trdo v usnje
vezane — to zmes velika,
s ktere vzel je časih to al
ono, stran prebral, zazdehal
in nazaj položil knjigo.
Velika pisalna miza
polna aktov je, papirjev,
dan na dan sestavlja pridno
govore tu kandidatne,
polne ognja in obetov,
dobrih vseh stanov volilcem,
polne bliskov, strel žvepljenih
zoper Dunaj nepodajni —
bližale so se volitve
slavne v mescu juliju!

Doktor ga poseča često;
pušita, a Jurij čita
krepke svoje filipike.
Doktor pa mu jih popravlja,
se smehlja in zagotavlja
velik uspeh, mandat brezdvomno;

¹⁾ »Mladočehi in Staročehi so si bili navzkriž zaradi tega, ali naj poslanci vstopijo v dež. zbor ali ne. Mladočehi so bili l. 1868. že sprva za vstop v deželni zbor, a takrat so še prijenjali in se udali večini; zdaj pa — ko je bila večina poslancev proti vstopu v dež. zbor — je 25./11. 1873. odložilo 29 poslancev mladočeskíh mandate z namenom, da se dado znova voliti pod geslom pozitivnega delovanja v dež. zboru. Pri

dopolnilnih volitvah sta bila pa izvoljena le 2 Mladočeha, katero število se je pozneje zvišalo na 7. Ti poslanci so vstopili v dež. zbor, toda vse njih delo in prizadevanje se je razbilo ob brutalni odpor nemške večine. Vkljub temu so Mladočehi vztrajali in v grudnu 1874. ustanovili posebno politično stranko, opirajočo se ob demokratična in liberalna načela.«

»Mladé inteligenci.« pag 71.

rekel je, da odbor stranke
s Prage pošlje zaupnika,
čigar gibčni jezik bode
njega spremljal po okraju;
svetoval očetovski mu,
naj konča že skóro tisto
stvar z Lucijo, češ, da on pač
veruje, da častno dela,
a volilci v tem oziru
da ljudje so nerazsodni,
težko bodo razumeli
tako rehabilitacijo
te poštenosti deviške ...
On naj modro se oženi:
davkarjeva Anka deva
polna žitja je in ognja,
nje naročje da obeta
mnogo krasnih hipov možu.
Jurij je le z roko mahnil
in dejal, da si premisli,
a premišljal ni. Zato ni
časa imel ni veselja.

V dimu smotk pa je sanjari
o bodočih dneh razkošno.
Plavolaso Anko vzame
kmalu si gotovo. V sladkem
je razburjenju drhtel, če
mislil je na nje naročje —
toda kot mušice zlate
misli te si je odganjal.
Duša se mu je zdvojila:
večji del drugam je stremil.
V zbor deželni bo izvoljen,
ondi govoril in slaven
mož postal. Ime njegovo
znano bo po celi vlasti,
govore njegove čital
narod ves bo v listih stranke,
v manjših listkih in potem še
ponatiskane posebej.
Pridejo deputacije,
to in ono si želijo,
tu jih vzprejme, v sobici tej
(možko jo je ogledoval
čehrajoč lase si redke),

tu jim bode odgovarjal,
roke stiskal in jih spremljal
k vratom svojega posestva ...

Stopnja k daljnjim činom mandat
je deželni; v zbor državni
bo izvoljen, govoril na
Dunaji, grmel in treskal —
dalje misliti ne more,
sanje se mu zavrtijo
divje in glavo upogne,
zamiži in potopi se
v blaženo, prijetno morje
tajepolnih dni bodočih.

*

»—ýsské Listy« so začeli
boj med tem na celi črti.
V uvodnikih in novicah
treskali so v kandidata
Jurija, v načela, misli
njega in načrte. Govor,
ki imel ga na otoku,
so nazvali blebetanje
dojenčka v politiki,
javno so pribili žitje
njega v Pragi in vprašali,
če tako se je pripravljaj
k serioznim težkim bojem
za naroda sveta prava;
feljton — z naslovom tem-le:
»Zakulisje« — ki prošpikan
za vrsto bil ostij pikantnih,
ki, kot v mestu vedeli so,
zdelala jih v tisti hiši
na trgu sesija damska,
urednik pa vladne stranke
(bivši študent, ki lasje mu
svetle barve ržene slame
segali so na ramena)
jih odel v prozorno formo —
ta feljton je pripovedal
o spokornih Magdalenah,
o egiptski, palestinski,
ena z glavo je mrtvaško,
drugo ima leva, in o
tretji, ki je že bolj modna,

ki za onih vzorom gre po
trnjevi stezi kreposti,
kamor speljal jo bodoči
vodja naroda, zdaj skupaj
hodita po nji, in teta
daje jima blagoslove —
v teh slučajih kajpak mnogo
so pomenjala ušesca („“).

»Prosti Občan« ni lenaril,
z dobro mero je plačeval
vsak udarec; na njegovi
strani bili so smejalci
mesta, saj v prilogi svoji
tak lepo nasprotnike je
tepel v ilustracijah: tu
je župan, rogat mogočno,
gospod svetnik in županja
tlačita mu te rogove
se smejoč na temeno;
Frau von Janik, komisarka,
Frau von Fischmeister in cela
hiša na trgu na voglu
je naslikana prekrasno:
glave šilaste, iz ust jim
seka dolgi tenki jezik
kot pri kačah razcepljeni —
drugič vrsta čarodejnic
na metlah leti ponoči,
5 i 6 je slik se takih
vsakih 14 dnij podalo
pred požrešne oči mesta.
In ti teksti!...

Boja strast je
kot bolezen nalezljiva
zagrabila celo mesto.
Zdelo se je kot bi Welfi,
Ghibellini oživljali
v teh ljudeh nekdanj preprostih.
Delajo pa i sodišča:
tam se vrača čast zgubljena,
tam kaznuje obrekljivec,
po končani obravnavi
zopet priče skregajo se
kar v dvoranah sodnih svetih —

nova tožba, nove kazni
in rekurzi zmiraj višje —
kri husitska je zavrela
v žilah dobrih prebivalcev;
deca božjih vojevnikov
zvečer po gostilnah svoje
uvjerenje dokazuje
s steklenicami in pestmi;
sin z očetom, in brat z bratom
se razide v gnjevnem sporu —
starci so majali resno
s sivo svojo glavo in
sklepali roke koščene...

*

Luci teklo je življenje
pusto kakor dan jesenski,
brez boleti, brez bridkosti,
duša njena ni imela
več moči nobene že za
eruptivne vzbruhe. Neka
mutasta rizignacija
kot oblaki listopada,
ki iz njih ni več nevihte,
misli nje zastirala je.
Tak sedela je pri oknu,
tak mehanično je pletla,
nje oči pa gledale so
valovito deteljišče —
videle ga niso. V tem so
ji stvari vsakdanje, proste
begale po glavi. Često
spomnila se je besede
kakšne, v duši ponavljala
jo je vedno, čula jo je,
v notranjem premišljevala,
pak si rekla: ta beseda —
kakšna glupost! — Spomnila se
je romana, ki ga nekdanj
brala je: prizor, ki takrat
ni zanimal je prav nič,
živo zdaj se ji pojavlja;
iz njega osebe vidi
govoriti, smejati se —
a vse traje tako dolgo,
ti ljudi ne morejo tu
priti z ničemer do konca —

Luci nepotrpežljivo
 zdrzne z roko, kot bi htela
 premakniti jih in misli:
 kako vendar sem neumna! —
 Spomnila se je možaka
 — nek ubog drvar je bil —
 ki je vlekel voz drva na
 visokanski vrh. Očitno
 vidi, kak moža počasi
 že moči zapuščajo, na
 rjavih sencih temne žile
 bijejo, zatekajo in
 tresejo se njega meča —
 ta vrh pa je vedno višji,
 temena mu ne dogledaš.
 Vroče kaplje potu lile
 Luci so po čelu, sencih,
 težko sopla je, kot sama
 vlekla bi tam tisto breme —
 dokler ni očij odprla,
 se odsopla — zginilo je. —
 Spomnila se je par tonov
 iz napevov znanih pesmij,
 spomnila se njih besed je,
 čudnih in brez vsake zveze,
 to ji v duši je zvenelo
 tako vztrajno enostavno
 kakor v listopada dnevu
 mračnem žice telegrafne
 na planjavi zapuščeni.
 Redko le prešinilo ji
 nekaj dušo je kot igla,
 ostro, brezimensko čustvo —
 a za hip le — njena duša
 koj zapredala se spet je
 v tisto trudno polospanje.
 Često se je stara dama
 v nje zagledala oči;
 nekaj žoltega je zdaj v njih
 trepetalo, kot tiščali
 bi višnjevi kolobarčki
 jih v dupline, lahni nadeh
 radosti razposajene
 in živahnost odleteli
 z njih sta, ostal je le dolgi,
 tihi in brezčutni pogled.

Nje obraz imel je barvo
 alabastra rmenkastega,
 bil upal je. Ustni njeni.
 tenki, jasno rdeči ustni
 sta otprli. Vsaka kretnja
 težja ji je in okorna.
 Šalam in besedam tete,
 knjigam in spominom, vsemu
 se je medlo le smejala.
 »Kot gosénica je«, često
 mislila je stara teta,
 »predno se zabubi«. — Časih
 le je jasno videla vse
 nje življenje zamorjeno,
 ali v detskem optimizmu
 duše svoje mislila je,
 da bo skoro vse drugače.
 Spremené ljudje se, bodo
 motrili jo z drugim okom,
 in bo dobro — teta stara
 si je znala ohraniti
 v dolgem vsem življenju svojem
 trdno vero v neko višjo
 neupogljivo pravičnost...

Neko praznično dopoldne
 v cerkev pelje jo. Klopi
 stare lesketajo v temni
 rdečerjavi se bliščobi.
 Prazno je še. Sedeta.
 Luci nehote pogleda
 ua altar. Altar je star.
 Nerazločna črna slika
 tam med oknoma visi,
 šipe pestre pa svetlobo
 barvajo od zunaj. Štirje
 svetci ob straneh stojijo,
 delo neokretne roke
 mojstra iz dežele. V svetlih
 barvah so se zdaj blisčali.
 Luci pa je vanje zrla.
 Komični so se ji zdeli
 gladki njihovi obrazi,
 slikar renovator točno
 jim označil modrosivo
 sled obrtitih brk in brade

po upalih je obličjih.
 Gledala je v stolp prahu, ki
 z mozaičnega se tlaka
 napošev vil k oknom pestrim.
 Višnjev, valovit in lahek
 kakov dim kadilov ji na
 cerkvico vasi je rojstne
 v gorah tam budil spomine.
 Cerkev v tem se naglo polni.
 Cvet honoracije mestne
 v dragih krilih, v biserih je
 pred altar šumeč, šusteč šel.

V pivonjkovih svojih krilih
 noter splove zdaj županja
 s težkimi uhani z zlata;
 doktorica kakor vila
 bledorožasta strepeče
 v klop. Nje tilnik Luci vidi
 in umetni učes na tej
 živi glavi baš pred saboj.

Suha Frau von Fischmeister zdaj
 pride moški in pokonci,
 črni kroj kot uniforma
 ji pristoja.

Fran von Janik
 pride v čudnem žoltem, toda
 dragem oblačilu — Clotild,
 komisarka, poštarica,
 Jskrova gospa in dame
 odličnjakov veteranskih
 vstopajo in sedajo.
 Vladna stranka gre na desno,
 Opozicne dame v levo.
 V njuno klop pa ni nikogar.
 Dame, ki so zamudile,
 vračajo se, zad stojijo.

Klop ta bila radovednih
 strogih je pogledov tarča
 od obeh strani. V pobožnih
 teh ljudeh je vrel gnjev sveti,
 kot bi pravili pogledi:
 kak se »ta« predrzne semkaj
 v hram Gospodov? —

Stari dekan
 z asistenco kapelanov
 v belem in zlato obšitem
 je ornatu imel mašo
 veliko. In s kora orglje
 so grmele, gosli, basi
 k glasom hčeric patricijskih —
 peli mašo Führerja so.

Ob tej godbi Luci dušo
 tesni so obšli spomini
 tistih maš, nedelj vseh tistih,
 ki pri njih kot dete drobno
 pevala je... Tam na orglje
 oče njen igral je. Svetlo
 solnce je skoz eno okno
 padalo na angelca tam
 zlatega, ki bil je prva
 nje ljubezen... Stari župnik
 zmir po maši ji dajal je
 desetico novo... Mamka
 čakala jih doma je
 v kuhinji, kjer jedli so...
 V kuhinji pobeljeni so
 letale po steklu oken
 zlato zelenkaste muhe...

Luci zdaj v naročji sklene
 roki, moli — ustni njeni
 bili sta zaprti — v duši
 le mehanično na pamet,
 brez namena in brez cilja
 moli... koprneče bil je
 to pobožnosti izliv, ki
 jo prevzela je vsled godbe,
 vsled spominov, tega vzduha,
 kjer kadila vonj drhtel je,
 vsled praznote osamele,
 ki kot zavoj črn leži na
 nje nekdanjem svetlem žitju...

V klopi tej sta bili sami
 celo mašo...

Zunaj solnca
 rožnikovega jo žar in
 glasna struja mestnih ljudij

ogluši. Kar nehote je
zmir bolj naglo teto s saboj
vlekla...

*

Krasen obed. S Prage prišel
je obljubljeni zaupnik.
Duhovito je in sladko
Jurju jel govoriti.
A obleka svetla, hlače
jako vzorno zlikane
Jurija v oči se bodle,
da ga je zavidal misleč:
Ta fačona! To je dečko!
Vse je vedel, vse govoril,
vse je bil: politik, kritik,
literat, najemnik lista
v Pragi, o situaciji
naši nasituje pet
lističev on pokrajinskih
s članki temeljitimi, a
časih v stolpcih, zmir odprti
njemu, rad zagradi koga,
čast, ime pomaže, delo
mu (in pravi: Dnes napisal
s Prage sem dopis družabni),
Rusko, Francijo, Hrvaško
on pozna, razmere poljske,
fenomen, steber oprične
in kadet poslanstva skrivni,
petolizec, ki izvrstno
uporabljati zna vsako
opravljanje — človek, ki je
zlata vreden.

Pri obedu
z vljudnostjo je delikatno
damama dvoril obema,
časih motril je Lucijo,
češ, saj vemo marsikaj, a
smo spodobni — in molčimo.
Z Jurijem le je govoril,
t. j. govoril je sam in
Jurij slušal. Vse poznal je
politično zakulisje,
o poslancih, žurnalistih,
o ministrih — o vseh vedel

anekdoto je, pikantnost,
v tem pa zvito o priliki
Jurija je podpihoval,
češ: Ta zna se — ni res? kaj?
Toda vi ste pravi dečko! —

Jurija je kar očaral.
Po obedu v delavnico
ideta, kjer koj umestno
ta gospod omenja, da tu
manjka znanih znakov Češke,
a da on mu preskrbi jih.
Jurij govore mu čita.
V tem zaupnik pije vino
(fino vino!), puši, časih
hvali, časih pa navdušen
ves popolnoma soglaša.
Jurij s kota zdaj prinese
cel zabojček; »Prosti Občan«
v tisoči izvodov tu na
skoro pot je bil pripravljen.
Pesen krasna je na čelu
(podučitelj mestni zložil
skrivši jo po naročilu),
apostrofuje volitve
slavne, velike volitve
julijeve! Dolje precej
govori se o blaniških¹⁾
vitezih, o Beli gori,
o Husitih, o modernih
in o starih in o novi
eri v zgodovini Češke,
kri obeta domovini —
in tak dalje, in tak dalje
dva predolga, gosta stolpca.

Zaupnik razgovori se
(povod daje mu k besedi
pesem ta na čelu lista)
tu o pesmih in poetih,
in o kritiki, o sebi.
Češ, da strog je, brezobziren,
da zato sovražijo ga
pesniki. Pa kakšna vendar
zdaj je naša poezija?

¹⁾ pravljikiški vitezi.

Li pri nas je kdo napisal
 »Rolanda besnečega?« Al
 »Raj zgubljeni?« »Luzijade?«
 »Fausta?« »Božjo komedijo?«
 Prazne sanje! Kaj imamo?
 Le par tenkih knjižic verzov
 »Jitřní písně«, »Nové písně«,
 potlej »Písně Zavišovy«¹⁾
 (te poslednje on odkril je,
 on jih znal prav oceniti).
 Kaj pa dalje? Vrchlický? Hm!²⁾
 Ondan ga lepo strupeno
 v kritiki je špiknil, češ, da
 res talent ima, mogoče,
 da napiše stvar veliko,
 njega 40 knjig da
 doslej so samo igrače.
 In ostali? Beda, beda!
 Nimamo poetov, ampak
 le verzifikante. Sládek?
 Za nič. Kot Homér ne piše,
 Krásnohorská ne kot Zola —
 in sam Zola naj bi pisal,
 ne kot piše — ampak kakor
 Tolstoj. Nič ne obrekuje,
 ne, to vse je pisal javno.
 Kaj generacija mlada?
 J, puščava. Ondan Machar
 pesmi izdal politične —³⁾
 dobro ga zato je skresal!
 Ta predrznost! Še poetje
 bodo politikovali!
 Machar bije žurnaliste,
 retorje, državno-pravo,
 Vsoslovanstvo, celi narod
 rad ozdravil bi ta mož!
 Kot da nima zvezd in lune,
 cvetja, spomladi, šumenja
 gozdov in potočkov! Doslej
 črpali poetje tod so —

¹⁾ Naslovi čeških pesniških zbirk.

²⁾ O Vrchlickem se trdi, da je največji izmed živečih pesnikov čeških; vsaj najplodovitejši je. J. Sládek in E. Krásnohorská sta napisala več knjig poezij.

³⁾ Tristium Vindobona. Sedaj že v 2. izd.

zdaj pa naj bo brž drugače?
 Dobro ga zato je strgal,
 ne le to, — vse delovanje,
 ne le to, i čast in ime
 rebelanta drznega. —

Jurij (le na pol ga slušal
 je in, kar je slišal, vsega
 ni razumel) mu pokaže
 daljnje članke časopisa:
 Svoj životopis, zanosno
 spisan, in program, s katerim
 on volilcem se predstavlja;
 s perom ostrim »delovanje«
 uničuje vse človeka,
 ki 10 let je zastopal
 ta okraj; statistika je
 grozna davkov, ki na Dunaj
 od nas tečejo; številke par
 drobnih, ki se vračajo k nam
 z Dunaja — še mnogo drugih
 bomb, katerih vsaka lahko
 vrgla v zrak bi pozicijo
 še tak trdno privrženca
 vladne stranke; a zaupnik
 prorokuje mu bodočo
 slavo in velikost. Dalje
 pijeta in govorita
 polna ognja do večera
 poznega...

*

V grajski park gre po obedu
 Luci. Vse je tiho. Kalni
 zlovestni oblaki tam na
 horizontu vstajajo. Ni
 listek se nikjer ne gane.
 Prah povsodi siv leži na
 drevji, travi, po grmovji.
 Težki vonj akatov z vonjem
 tu trepeče orehovim,
 meša se z rož žoltih vonjem.
 Sto in sto kričečih lastovk
 kroži okrog pestrega
 stolpa na višavi.
 Luci po stopnicah starih
 gre, po stezi, ki kot s snegom

je posuta — beli listki
cvetja čremse tu ležijo.

Tiho vse je naokoli.
Luci bistro se ozira
po vseh stezkah. Vse je tiho.

Drobni detel dolbe nekje
deblo staro. Lastavic
vrišč razlega se od stolpa
časih lahko, časih krepko.

Luci pa gre hitro dalje.

Tu-le ta klop... Kako silno
srce ji sedaj zatolče!
Kri ji šine v lice kakor
ogenj... Klop je prazna... Gorek
vzduh okoli, kot presičen
s starim vonjen po plesnjavi...
Luci na obraz lepe se
nitke pajčevin in v lica
treskajo komarji besni ji...

Luci pravi sama sebi,
da gre kar tako, na sprehod,
da ne išče tu ničesar —
toda zmir hitreji stopa,
vedno gleda po vseh kotih,
po klopeh — povsodi prazno...

Dvakrat park prehodi celi,
solnca luč postaja žolta
vedno bolj. Ker težke pare
so skalile jo deževne.
Listje začne trepetati
na lahnó, kot bi trenutka
balo se bodočega...

V tem s cerkvenega se stolpa
zvonček oglasi mrtvaški.
Tožno presunljivi zvok ta
krepko se do sem razlega,
zid in drevje ga odbija,
da odmeva tu.

Kar groza
Luci hipomo prešine.

Glavo sklone in beži in
zdi se ji, kot bi odkodi
nanjo gledala ta glava,
znana in prečudna glava,
ki zaman jo išče danes.
Zadnje dni si ni nikakor
mogla je predstaviti, zdaj
vidi jasno, intenzivno
jo: tak mirno gleda vanjo
in vendar toliko groze
v teh potezah je...

Mrtvaški
zvon še vedno poje. Naglo
po stopnicah, drevorevu
šla je in iz parka...

Teta
na dvorišču govorila
z oskrbnico je.

»Pomisli,
Luci, vbožec že umrl je«,
kliče ji.

Ta kratki stavek
živce vse izpreleti ji.
In zazdi se ji, da to ji
že je znano. Da ji pravil
nekdo v parku je. Vprašala
po imenu ni... nič več
ni vprašala — vedela je...

RUSKE KURZISTKE V PARIZU. BOŽ. TVORCOV. KALUGA.

Znano je, da ruski mladini domače
šole ne zadostujejo. Zakaj ne, tukaj ne
bomo razpravljali, rečemo samo, da glavni
uzrok tej anormalnosti ni niti naša svo-
boda, ili, kakor pri vas mislijo tisti, kateri
menijo, da Rusijo znajo, naša nesvoboda,
niti inferiornost naše šole i naše vede, a
razun praktičnih smer, izučenja jezikov,
tiči ta uzrok globoko v razvoju ruske

obrazovanosti i ruskega značaja v obče: To je tista nesamostalnost, to je tisto nizko poklonstvo, s katerim veči del ruske inteligencije vzira na vse ne svoje ter trepeče pred vsem, kar je za svojo mejo; pribavimo še neobuzdanost in razposajenost slovanske plitve prirode, od kojih posebno ruska mladina trpi i se voljno i nevoljno prši v vse konce i kraje sveta, i anormalnost, o kateri smo spregovorili, pojme vsak, kdor jo sploh pravilno pojmiti hoče.

Posebno mnogo je ruske mladine, možke i ženske, v Parizu, mladine učeče se, ne pa take, o kakoršni vemo še samo iz spominov starih, dobrih časov, ko so ruski plemiči pariške ulice še z srebrom i zlatom posipavali. O možki spregovorimo drugokrat i na drugem mestu; danes nekaj, i sicer nekaj dostovernega, samo o ruskih dijačkah, o ruskih učenih dekletih v Parizu, nekaj zanesljivega, bezpristrastnega i resničnega na podlagi tistih prekrasnih člankov, ktere je prijavil „o ruski učeči se mladini v Parizu“ g. „ruski opazovalec“ v N.o 120., 121. i 122. „Mosk. Vedom.“ za t. l.

Torej ruskih dijaček je v Parizu mnogo, pa točnega števila jim do zdaj ni, ker do zdaj o njih statistike nikdo še ni napisal, pa kolikor koli bi jih bilo, meneje jih je, precej meneje, nego pa dijakov.

Ruska dekleta prihajajo v Pariz, da bi se resno pečale z vedo, i zares pravilno hodijo v Sarbonno, se pridno učijo i se z politiko primerno le malo pečajo i bavijo.

Ruske studentke so većinoma ubožne i trpijo telesno nujo, mejtem ko se v нравstvenem obziru obnašajo bezmadežno. V tem obziru v obččenju z možkimi dohajajo do take resnosti, da prosto šalo možkega prijemljejo v pomenu ne nra-
nem, kakor da bi hotel posegnoti na njihno nedolžnost. Znano pa je, da Francozi burke ljubijo i da bez zabave dveh pomenov z ženskami kar živeti ne morejo. Vsled ta-

kih svojih navad, ili prav za prav razvad, naletavali so pri ruskih dekletih na take neprijetnosti, kterih sami niso pričakovali, kakor, na primer, na osveto z orožjem, kar se je priključilo prof. Deschanel-ju.

Zbog tega dobile so ruske dijačke priimek „nedotik“ ter imajo mir i pokoj pred studenti, kar je do nra-
vov, pač pa jih dražijo i zasmehujejo, kakor so razvajeni mladiči siti i pijani, da bez vsakega resnega dela i posla.

Mej ruskimi tečajkami je tudi precej Židinj, pa o teh ne bomo govorili, Židinj je živijo za se i nikogar v svoj krožek ne puščajo; beseda bo le o tečajkah ruske narodnosti, ne pa le ruske državnosti.

Unajnost študujočih Rusinj je taista, ktera je v sami Rusiji: oblačijo se priprosto, nekoliko umazano, i, se ve da, ne iziskano, i so vselej nekoliko v neredu. Jasneje, da s tem bravujejo, kakor da bi hotele pokazati s tem, da niso navadne smrtne ptičice, posebno pa, da niso Francozinje. I res je, na mnogoljudnih ulicah pariških vselej moremo po privedenih uzrokih razločiti rusko kursistko, i francozke ženske jih ne ljubijo, ker ne skrbijo, kakor to delajo Francozinje, najprej i najbolj za svojo unajnost.

Opisana črta ruske tečajke je sama po sebi nesimpatična, pa v danem slučaju jo nadomešča njena нравstvena čistota, njena pridnost v svojem delu i njeno preprosto, da, celo pičlo življenje. Navadni ljudje kar strmijo ter se čudijo pičli hrani teh mladenk. Nektere jedo samo enkrat na dan i se pogosto nahajajo v nevarnosti, da jim ne bo, razun milega neba, nikakega prenočišča, ker ne morejo oplacati si stanovanje. Tem ne meneje še pogosto pomagajo ili s koščkom kruha ili s koščkom mesa svojemu bratu-zemljaku, studentu ruskemu, kteri tudi veči del sedijo bez groša v Parizu, na hrani sv. Antonija.

Ruske kursistke zahajajo v Pariz najbolj zato, ker menijo, da si le tam morejo

pridobiti resno naobrazbo, i to je tisti priznak, po katerem se tak odlikujejo od svojih bratov-zemljakov, to je tisti uzrok, po katerem ruska kursistka živi čisto po drugačnem, nego pa živi ruski student v Parizu. Učenje jim je na Francozkem težavno; kajti večina ne zna francozkega jezika iz doma, i treba jim je celo leto, da bi se francosčine privadile toliko, da bi mogle slušati francozka predavanja. Pečajo se najbolj z zdravilstvom i slovesnostjo, le v poslednjo dobo so se vzele tudi za pravovedenje; kajti do zdaj se v Parizu le dve ženski bavite s pravedami, dasi neki prav uspešno.

V obče ruske dijačke v Parizu proizvajajo boljši utis, nego pa ruski dijaki, kojih prebivanje v Parizu nima nobene *raison d'être*: to dela le strast k politikanstvu, strast k vsakim reorganizacijam sedanjega socialnega stroja človeške družbe. Pa izjeme so povsod, izjeme so tudi glede čistosti нравov i ukaželnosti ruskih tečajek v Parizu. Naj večja poguba pa za nje same i velika zguba i nesreča za njih domovino pa je, se ve da, to, da živé v Parizu po nekoliko let, pozabljajo Rusijo i vse rusko, pozabljajo celo svojo milo materinščino, svoj ruski jezik, kar pa jim, se ve da, prav nič ne preči z aplombom propovedovati organizacijo ruske države po francozkem kopitu, kaj še! Silljo jej še bolj napredne teorije, nego je teorija republikanska, silijo jej „le mot extrême“ najbolj razrušiteljnih socijalnih nauk...

Vse te prav za prav zgubljene sirote, odtrgane od svojega lastnega telesa — ruskega naroda, sodijo o Rusiji po tistih socialističnih i anarhičnih knjižicah, ktere širijo o Rusiji le klevete, ktere navadno dohajajo do neumnostij za neumneže. Naše dijačke, posebno pa naši dijaki, ruski dijaki v Parizu, prijemljejo te norčarije podpolnih izdanij za zlate besede, za neoprovržno istino, i prav imajo tisti, ki pravijo, da vsak pošten Francoz o Rusiji pravil-

neje sodi, nego o njej, svoji domovini, sodi ruska mladina! Žalostna resnica, pa ne menj, če ne še bolj žalostna je slaven-ska slepota...

NAŠE UČITELJICE. PIŠE X.

Mnogo učiteljev in učiteljic na deželi toži zoper sedanje stariše, da zanemarjajo svojo deco, da šola ne more zidati, če stariši podirajo, da matere nimajo pojma o vzgoji otrok itd. Kdo so pa ti stariši, te matere? Ali ne mar večjidel že gojenci sedanje, nove šole! Kdo je vzgojil sedanje stariše? Ali ne mar učitelji-učiteljice! Učitelji-učiteljice niso torej le gojitelji otrok, temveč gojitelji gojiteljev otrok, torej starišev.

Dajte nam dobrih mater, in narod bo srečen. Od kod pa dobiti dobrih mater? Učiteljica je gojiteljica mater! Dajte nam torej dobrih učiteljic, in imeli bomo dobrih mater in narod bo srečen!

Vsaka ženska, ki postane učiteljica, mora biti izobrazena in dobro vzgojena. Ali je pa mogoče govoriti o človeku v devetnajstem letu njegovega življenja že o dovršeni izobrazbi in vzgoji, med tem ko človek potrebuje poduka od zibel do groba? Ako človek potrebuje poduka vse življenje, je naravno, da je človeka mogoče vzgojevati in izobraževati, a popolnoma vzgojiti in izobraziti nikoli, ker popolnost ni lastnost človeška. A učiteljica je človek in kot tak, dasiravno sama vzgojevalka in izobraževalka, vendar potrebuje še vedno za-se vzgoje in izobrazbe. Kdo pa naj spopolnjuje njo? Šole je dovršila, izpite prebila. Sedaj ji ne ostane drugega nego človeška družba, knjige in časopisi. Ali se pa učiteljici nudi prilika, da se more prosto gibati v človeški družbi? Ali je učiteljica v takih gmotnih razmerah, da si zamore preskrbeti primernih knjig in časopisov? Žalibog ni prvo ni drugo

ji ni na razpolago. Ozrimo se na človeško družbo. Kako družbo ima učiteljica na deželi? V prvi vrsti morala bi biti ta družba v voditeljevi hiši, to je voditelj sam in njegova družina. Nočem tu razpravljati o razmerah med voditelji in učiteljicami na deželi in o vzrokih tem razmeram; dovolj, če povem, da ona učiteljica, ki je v prijateljskih odnosajih z voditeljevo družino, se lahko prišteva srečnim. Kam naj se pa obrne, ako ne najde primerne družbe v voditeljevi hiši? Na deželi je lahko najde, a še lažje je ne najde. Če je blizu mesta ali kakega trga, morda še gre, a če je vas oddaljena od mest in trgov, kje naj najde družbe, da se bode spopolnjevala? In vendar ji je potrebna nadaljna vzgoja kot ribi voda. A družba ji ne nudi tega, kajti v bližini ne najde primerne družbe, a daljna je v zvezi z gmotnimi žrtvami. Učiteljica pa ni v posebno prijaznem razmerju z dobrim gmotnim stanjem. Vsled tega mora tudi drugi pripomoček k nadaljni izobrazbi gledati le od strani. Kje si zamore nabaviti potrebnih knjig in časopisov? Njene gmotne razmere so take, da mora biti zadovoljna, če si priskrbi tega, kar ji je neobhodno potrebno v telesno življenje, t. j. da si priskrbi primerne hrane, dostojne obleke, da se obvaruje velikih nadležnih dolgov ter da si ohrani kredit za majhne, neizogibne dolgove. Stroškov za čtivo in za razne izlete, ki bi ji služili v nadaljno vzgojo in izobrazbo, ne more v sedanjih gmotnih razmerah nikakor zmagovati, če si noče kratiti neizogibnih telesnih potreb, da ji začne vsled tega hirati telo in pešati duh. To naj bi premislil oni, ki pravi: Zakaj bi imele učiteljice enako plačo z možkimi? Saj ženska potrebuje manj.

Ženska potrebuje ravno tako kakor možki tečne in zdrave hrane, da si ohrani čil duh in zdravo telo, da zamore vršiti svoje težavne dolžnosti. Ženska potrebuje ravno tako kakor možki duševne hrane,

da se zamore dalje vzgojevati in izobraževati.

Gmotni položaj je torej učiteljici prva ovira, da ne more spopolnjevati lastne vzgoje in izobrazbe.

Druga ovira pa je: pokvarjenost človeške družbe. Kamor sme šestnajstleten mladenič, tje ne more in ne sme „poštena“ ženska v sedanjih razmerah sama. Vse zastonj, emancipacija sem, emancipacija tje, „poštenost“ gor, „poštenost“ dol — v gotove kraje ne sme sama ženska v družbo, ne da bi se postavilo v nevarnost njeno osebno čast. V gotove družbe „poštena“ ženska ne more, ne da bi bil žaljen nje ženski ponos. A kako priti v okom vsemu temu? Kar čez noč ne more priti ženska do zaželjene emancipacije v tem zmislu. Sedaj tudi najbolj modra, zares poštena in zrela ženska še ne more uživati v vsem in povsod popolne enakopravnosti z možkimi. To se bo zamoglo zgoditi še le potem, ko bode možki spol vzgojen v tem smislu. Človek je vzvišeno bitje, ki obstoji iz duše in telesa, ne samo iz telesa kakor nema žival, ki mora slediti le naravnim nagonom. Duh človeški bode z dobro vzgojo in splošno omiko prevladal telo, in tedaj človek ne bo gledal človeka vedno le s telesnimi očmi, da bo v njem vedno pazil na razliko spola in kar sledi temu, temveč človek bo po splošni omiki videl v človeku v gotovih slučajih le njegovo dušo, v njo bode prodiral, žnjo se bode bavil, v njej našel utehe in zabave. Marsikdo bo tu vskliknil: to so ideali, koji se nikdar ne uresničijo. No, da svet napreduje v omiki, to bo vendar vsak izobraženec priznal. Da ideali morajo iti pred realnostjo, to ve tudi vsak omikan človek. Kako bi pa vedno spopolnjevali omiko, ako ne bi imeli idealov. Realnost je dovršena, dosežena stvar, a ideali se ne dajo dovršiti, niti popolnoma doseči. Naravno je torej, da noben človek ne more reči: moja vzgoja, moja omika je dovr-

šena. In kako zamore torej biti dovršena omika v človeštvu? Gorje pa narodu, ki nima idealov; tak narod ne more stremiti po vedno višji omiki. Narod, ki stremi po višji omiki, mora imeti ideale, kajti ideali se počasi in deloma spreminjajo v kri in meso človeštva. Kakor se ideali počasi spreminjajo, tako raste omika in žnjo vred tudi ženska emancipacija pridobiva trdnjših tal. A pred žensko emancipacijo mora iti dobra vzgoja in splošna omika. A v vzgojo je poklicana v prvi vrsti učiteljica. Učiteljica pa ne more postati nikdar prava vzgojiteljica, ako bo odgojevala mladino le par let, v dobi, v koji bi še sama za-se neizogibno potrebovala nadaljne izobrazbe, da si pridobi višje omike. Česar človek nima, tega ne more oddajati. A nihče nima, ako si ni pridobil. Zamore li vzgojitelj oddajati omiko, ako si je sam ne pridobiva? Učiteljica pa si ne more pridobivati omike, kajti manjkajo ji, vsaj deloma, zgoraj omenjena sredstva, in tudi časa nima, da bi se spopolnjevala v svoji stroki. Koliko učiteljic se omoži v par letih! Le te nimajo časa se spopolnjevati, čeravno bi jim bila morda druga sredstva deloma na razpolago. Vsled tega ne bi smel biti zakon ovira k nadaljnemu podučevanju, posebno ne onim, koje imajo veselje do šole. Tu bo pa večina učiteljev in učiteljic vskliknila: Kdo pa ima veselje do tako težavnega stanu? Naj se prišteva srečnim ona, ki se ga more iznebiti.

Mimogrede bodi omenjeno, da marsikak učitelj, učiteljica ima veselja do šole, in koliko bi si jih pa še le pridobilo veselje do učiteljskega stanu, ako bi zavladale druge razmere. Druge razmere pa ne bodo zavladale, dokler se ne bo učiteljstvo samo povzpelo do višje omike. A višjo, ali tako rekoč pravo omiko si pridobi človek še le, ko z lastnimi očmi gleda, z lastnimi ušesi posluša, z lastnimi mislimi misli, sam presoja po lastnih skušnjah. Ali je pa mogoče zahtevati vse to od mlade

učiteljice? Je li čuda, če je njeno delo le nekako mehanično, ki ga mora vršiti, da se preživi? Ali si zamore ona s takim delom pridobiti veselja do učenja?

A kolikokrat pa grenijo veselje do šole tudi privatne razmere! S kakimi težavami se mora učiteljica bojevati v zasebnem življenju, to je bilo že letos omenjeno v članku: „Učiteljica na deželi“. Je li čuda, če zgubi veselje do šole vsled takih razmer? Kako vse drugače bi bilo, ko bi mlade učiteljice nakaj časa nekako prakticirale pri starejših. Tu bi imele nekaj dom. Tu bi še le našle pravo in primerno družbo, in bodi si že pri poročeni ali svobodni. Starejši učiteljica bi mlajšo lahko upeljala v marsikako družbo, kamor sama mlada ženska ne more in ne sme. Priletna, splošno spoštovana učiteljica na deželi, gre skoro lahko v vsako družbo, ne da bi se bala, da bi bila v nevarnosti nje osebna čast, kajti spoštovanje do nje je ukoreninjeno v vaščanih, da ji nihče ne bode predbacival slabih namenov, pa tudi nihče si ne bo upal ziniti vzpričo nje, kar bi žalilo ženski ponos. Mlajša učiteljica bi ž njo gledala, poslušala ter presojevala z lastnimi mislimi. Imela bi potemtakem nadaljno vzgojo. Ne bi se ji li dopadalo v enem kraju, ali ji ne ugajala družba, ali bi imela kake sitnosti, ne bi li se ujemala s starejšo učiteljico, ali bi ji ne bilo kaj po godu, ali sploh, ako bi hotela videti različne kraje, različne navade, spreminjati družbo, spremeniti stanovanje, na voljo bi ji bilo dano preseliti se, kamor bi hotela. S tem bi si še le pridobila sposobnost k samostalnemu življenju. Pa tudi navžila bi se lahko nedolžnega mladostnega veselja. Lepša priložnost bi ji pa tudi bilo Jana, stopiti v zakon, ako bi dobila moža po svojem srcu. No potem naj bi že ostala učiteljico ali ne, kakor bi ji bilo sploh ljubo in kakor bi ji razmere nanesle. Saj izobraženo ženstvo ne škodje narodu!

Po prebiti mladostni „norosti“ naj bi

bila učiteljica še le stalno nameščena in sicer, ko bi spoznala sama, da ima v resnici poklic za učiteljski stan. A tedaj bi je nobena sila ne smela iztrgati iz kraja, kjer je začela blagodejno uplivati na ljudstvo.

Ali kaj, ko je naš narod tako ubog, da vsaka učiteljica komaj čeka, da postane samosvoja, da ne nadleguje več starišev! Je li mogoče zahtevati od starišev, naj podpirajo hčer še dve, tri, pet, morda deset let predno postane samosvoja? — Zakaj pa je naš narod tako ubog? Baš zato, ker mu manjka splošne omike, ker mu manjka prave izobrazbe v posameznih strokah. Pesnik, pravijo, zamore postati vsakdo, da se le količkaj temu priuči, a lavorjevih vencev si ne splete oni, kojega ni narava obdarila s pevsko žilo. — Kuhati in šivati zna menda vsaka ženska, kajti ni je ženske, da bi ne bila videla kuhati in šivati. Marsikatera se pa uči še posebno teh del, in bodi si že doma ali izven doma. Ali strokovnjakinja v teh delih bo le ona, koja čuti veselje in nagnjenje do teh del. Le strokovnjakinjam v teh obrtih bode odprta na ta način pot do blagostanja. Blag človek v dobrih gmotnih razmerah bo gotovo dobro odgojal lastno deco, da doseže stan, do kojega čuti veselje; če pa lastnih otrok nima, bo z veseljem podpiral ali še celo vzdrževal onega, ki bi ga prosil naj mu pomaga do stanu, v katerem misli uspešno delovati v prid človešta. Marsikdo bi bil sedaj pošten človek, koristen ud človeške družbe, ako bi mu bilo dano dospeti ter delovati v stanu, do kojega je čutil veselje; a ker ni mogel dospeti do tega, postal je nevreden ud človeške družbe, sebi v nadlogo, drugim v nesrečo in škodo. Dokler bode človek pa tak sebičnež, da bode sanjaril le o ukusno napravljenih jedilih, dokler se bo tako rekoč zahtevalo, naj polovica človeštva žrtvuje svoj talent, svoje nagnjenje, svoje veselje v to, da more druga polovica zadovoljiti svojo sladkosnedost, do

tedaj gotovo ne more priti narod do splošne omike in prave izobrazbe, do tedaj tudi ne bo blagostanja. Kako more prodreti splošna omika in prava izobrazba v posameznih strokah, če se zakopava polovica talentov v človeštvu? Učiteljica bode gotovo mnogo več koristila narodu, če se drži svojega poklica ter če porabi vsa sredstva, ki so ji na razpolago, da se zamore spopolnjevati, kakor da bi pripravljala ukusna jedila sebi in svojim, če jih ima. Da potrebuje tudi ona zdrave in tečne hrane, to je gotovo. A ni ona, ni človeštvo ne bode trpelo prav nikake škode, če ji pripravi hrano druga, v tej stroki žmožna oseba. V članku „O ženski izobrazbi“ bilo je rečeno, da bi morala biti dana priložnost, ne le v mestih, temveč v vsaki še tako majhni vasi, da bi se vsaka deklica učila gospodinjstva, torej tudi kuhanja. Ona, ki bi čutila veselje do tega, postala bi strokovnjakinja v tem. V slučaju potrebe bi lahko vzdrževala lastne ali pa še celo podpirala druge otroke s svojo umetnostjo. Srednje bi se naučile dovolj za lastno rabo, ako bi postale gospodinje. Ona pa, ki ne čuti veselja ter nima nagenja v to, njo bi naučila sila v praksi, ako bi morala kuhati. Se ve da, take ne bi nihče poročil radi nje umetnosti v kuhanju; ali to nič ne de, tudi če ostane sama, ako nima dobiti onega, ki bi jo poročil po srčnem nagibu! Ali vse to le mimogrede in nekoliko v odgovor!

Učiteljica, ako hoče postati dobra vzgojevalka ljudstva, mora pred vsem biti sama dobro vzgojena in mora imeti poklic v to. Ne zadostujejo šole, ne zadostujejo izpiti, temveč mora se vsaka še vedno dalje vzgojevati in izobraževati. A v to potrebuje časa in denarja. — Ako pa narod ni v blagostanju, ne more vzgojevati dovolj učiteljic, niti jih vzdrževati v dobrih gmotnih razmerah, da bi se zamogle spopolnjevati. Če pa še le po dobro vzgojenih učiteljicah zadobi ljudstvo splošno omiko in žnjo

blagostanje spoznati pač moremo, da se bo to godilo le polagoma, ker je zamotano eno v drugem ter se razvija eno iz drugega. Omika je predhodnica blagostanju, a blagostanje pospešuje omiko. Omika pa izvira iz dobre vzgoje. V vzgojo je pa poklicana v prvi vrsti učiteljica. Vsled tega je dolžan podpirati učiteljice vsakdo, komur je mar blagor človeštva, kajti: Dajte nam dobrih učiteljic, in imeli bomo dobrih mater, in narod bo srečen!

NOVE KNJIGE.

Prešernove poezije. Uredil A. Aškerc. V Ljubljani 1902. Založil L. Schwentner. 12°. LIV. in 231 str.

L. 1847. je dal Prešeren pri Blazniku natisniti svoje „Poezije“. Toda Prešeren ni bil moderen ali pa je bil premoderen, zato ga je prav malo kupovalo slovensko občinstvo, kakor se čita v vseh njegovih životopisih: čez 2 leti je Prešeren umrl, izmed 1200 izvodov njegovih „Poezij“ pa ga je preživelo 750 izvodov! In ti izvodi so se še prodajali in prodajali, ne vem kako dolgo, slovenski jezik pa je napredoval... Preteklo je 20 let. V tem se približala druga cvetoča doba v slovenskem leposlovju s trozvezdo: Levstik, Jurčič, Stritar. Ti so povzdignili ceno Prešerna, ali le literarno, duševno ceno; nova izdaja Prešerna, ki je vzrasla v njih sredini, je zadostovala Slovencem nad 30 let; še l. 1890. je ponujala ž njo vsaka knjigo-tržnica. Ali čim manj se je kazal Prešernov uspeh — v trgovinskem smislu — na zunaj, tem večji je bil njegov upliv na znotraj. Zanjega je pripisovati Stritarjevemu uvodu v oni znani štirioglati izdaji, uvodu, ki je bil za svojo dobo fenomenalen in je še dandanes iz raznih ozirov aktualen.

Ali posoda časa ni ostala prazna; napolnjevala se je od leta do leta z raznoliko vsebino; Prešeren — v generelnem pomenu — se je premotrival vsestranski: životopis, tekst, kanon njegovih pesnitev, estetiška cena, uplivi tujih pesnikov in struj nanj ter naopak, vse tako in enako se je prevdarjalo; ali zbrano ni bilo. —

Prišel je jubilej, ki ga imamo še v živem spominu; tvrdke in mali rokodelci so izdelovali ad hoc blago za številne odjemnike. Mnogo blaga je bilo solidnega, nekaj tudi le reklamnega, s secesionistiško moderno prevlaklo prikrivajočega mrtvo, že pred 100 leti pokopano lice. Prešernove svežosti ni ognilila ta njemu namenjena prevlaka; le maloštevilni — slovenska zemlja je zdrava! — so imeli nad njo svoje dopadenje... Prešeren je vstal na novo zdrav, čvrst in popolnejši; njegov vestni „telesni zdravnik“ L. Pintar je zbiral njegove kosti, spravljaj jih v prvotni sklad ter mu umil in počesal telo. Pred občinstvo pa je stopil Prešeren v treh oblekah: dvakrat v slavnosti pisani, enkrat „krotak“ v skromnem zelenem platnu.

Ali občinstvo je vedno nečesa pogrešalo. Imelo je pred seboj Prešerna v bistvu takega, kakor je bil pred 50 leti. 50 let pa je dolga doba. Kdo bi vse vedel, kar se je godilo tedaj? Prešeren sam nam res pove nekaj, ali gostobeseden ni in on ni uravnal svojega govora po potrebah poslušalcev čez 50 let. Zato so se radovedneži še vedno zatekali k uvodu izdaje l. 1866. —

Uvažujoč, kar smo navedli doslej, spoznamo prav pomen Aškerševe izdaje, ne glede na to, da je ž njo storjen prvi korak k ljudski izdaji Prešerna, ki sem za njo govoril v „Slovenki“ že l. 1900. Dočim so Pintarjeve izdaje upravljene bolj z ozirom na strokovnega jezikoslovca in se tako oskrbele zanesljivo besedilo za poznejše izdaje, je uveljavil Aškerc, poslužujoč se seveda Pintarjevega besedila, le estetiška načela: uvrstil je n. pr. vsako pesnitev tam, kamor spada po svojem pesniškem značaju (n. pr. med „Pesmi“: „Svarilo“, „Vso srečo ti želim“; med balade in romance: „Nuna in kanarček“, „Zarj. devica“, „Sv. Senan“, „Od zidanja cerkve na Šmarni gori“ itd.). Izdaja obsega vrhutega vse znane Prešernove slovenske pesnitve.

Najpomembnejši pa je obsežen literarno-kritički uvod „Prešeren in njegove poezije“, ki ga je spisal A. Aškerc. Skušnja nas sicer uči, da najboljši pesniki niso vedno najboljši kritiki, ali tukaj lahko rečemo: Aškerc-pesnik umeva globoko pesnika-Prešerna, ali on najde tudi prave besede, da izraža — in

to kritično — oni odmev, ki doni iz njegove duše ob zvokih Prešernove Muze. To je tem pomembnejše, ker se je prav v najnovejšem času in prav pri Prešernu hotelo uveljaviti načelo, da presojujmo pesnika in njegove ideje iz pisen in sličnih podatkov njega samega in sodobnikov, dočim se je pozabilo, da gre pesnika presojevati le iz tega, kar je vstvaril pod vplivom inspiracije. Posebno opozarjam na Aškerčeve besede na str. XXII. id., ki stoje trdo kakor skala: „Prešerna smemo po pravici prištevati ne samo med slovanske, nego tudi med svetovne klasike. — Prešernova poezija je evropska in slovenska obenem. Prešeren je naroden, slovenski pesnik, ker koreninijo njegove poezije v naši narodni duši, ker je njegov jezik naroden, in ker zajema snovi svojim pesnitvam iz narodnega življenja in iz narodne zgodovine“. — O njegovem jeziku govori tudi na str. XXXVI.: „Prešernova pesniška dikcija je narodna. Prešeren je dobro poznal narodovo mišljenje, njegov jezik in njegov frazeologijo. P. je vedel, kako se naše ljstvo izraža v pesnih, saj je sam zapisaval narodne pesmi...“¹⁾ Prešernova dikcija je umetna, ker je on sam umetnik, ki se ravna po pesniški tehniki prvih evropskih pesnikov.“ Najbolji dokaz za narodni duh, ki veje iz Preš. pesmi, je ta (gl. str. XXXVI.), da so „Pesmi“ že skoro vse ponarodnele. — Skrajni čas je tudi, da teko enkrat iz odličnega in odločnega peresa neaprioristiške besede o Prešernovem slovenstvu, kakor smo jih navedli, ter o njegovem slovanstvu, kakor jih čitamo na str. LI.

Naravnost hvaležen pa sem g. Aškercu, da je vendar enkrat našincem povedal jasno besedo o razmerju med romanticizmom in poezijo sploh: „Končno je na vsaki pravi poeziji nekaj romantičnega“, tako pravi na str. XXIV. Priprosto, kratko in resnično!

Tako bi našli še mnogotero resnico, ki ne velja le za Prešerna, ampak ima principiellen pomen; ali treba bi bilo napraviti izvleček iz vsega Aškerčevega es-

saya²⁾. To pa bi bilo odveč, ker le zaradi uvoda zasluži knjiga, da si jo nabavi vsak Slovenec, star ali mlad.

Pri poročilu knjige pa govore še zumanj oziroma — Tu je vse slovensko: pesnik, izdajatelj, založnik, tiskar, knjigovez. Pri današnji razvujenosti pa tudi ne smemo pozabiti: knjižica je na zunaj jako okusna, kakor nalašč pripravljena za nežno darilce, pa tudi pripravna, da jo vzameš s seboj na pot... Založnik ji je namreč dal znano elzevir-obliko, z drobnim ostrim tiskom na finem papirju, v temno rudečem usnju z enostransko zlato obrezo. To obliko že poznamo iz Fischerjeve izdaje Prešerna in Simona Jenka. — Tisk je korekten, le nekaj malenkostnih napak sem zapazil, ki niso vredne naštevanja. K uvodu bi propomnil: da je čitalnica v Kranju dela ob stoletnici Preš. vzditi v hišo, v kateri je Preš. umrl, tudi lepo spominsko ploščo.

Knjigo, ki ji je pridejana tudi doprsna slika Prešerna, kakor jo poznamo iz Jurčič-Stritarjeve izdaje, imej vsaka rodbina na salonski mizi, vsaka dama v budoarju, vsak samec v žepu!

Dr. J. T.

„Novih akordov“ 1. štev. II. let. je izšla s sledečo vsebino: Dr. Benjamin Ipavec (Gradec), „Valček“ za klavir. Oskar Dev (Brdo), „Vzdih“ za en glas in klavir. Josip Procházka (Ljubljana), „Balada“ za gosli in klavir. Risto Savin (Praga), „Ponočni stražnik“ za možki zbor. Dr. Gojmir Krek (Ljubljana), „Duhovna pesem“ za mešan zbor in orglje. Julij Junek (Praga), „Terpsihora“ Polka française za klavir. — „Novi akordi“ bodo odslej prinašali tudi umetniški izvršene originalne portrete domačih, še živčih skladateljev-sotrudnikov, ne da bi se zvišala naročima. — Od nagrad, razpisanih v 5. štev. I. letnika, je bila oddana le pod prvo dotično točko navedena; pod 2. in 3. točko razpisane nagrade pa ni dobila nobena kompozicija. Zato razpisuje založništvo „N. a“ vnovič nagrado 40 kron za najboljšo skladbo za glasovir, ki ne sme obsegati več od pet tiskanih strani v obliki „Novih akordov“. Pogoji in formalitete so iste, kakor pri prvem

¹⁾ Prim. o tem Dr. Štreklja razpravo v lanskem »Zborniku« Slovenske Matice.

²⁾ V njem je obdelanega mnogo gradiva, tudi s prikrito kritiko, ki jo čuti vsak, ki se je bavil v zadnjih letih z našim slovstvom.

razpisu nagrad. Rokopisi naj se pošljejo uredništvu „Novih akordov“ (Gospodske ulice št. 10, Ljubljana) najkasneje do 1. novembra t. l. „Novi akordi“ se naročajo pri založniku L. Schwentnerju v Ljubljani.

BELEŽKE.

Na graški univerzi je bila meseca julija gđc. Serafina Puchleitner, bivša ljudskošolska učiteljica, promovirana za doktorja filozofije. Njena disertacija „Ledena doba v južnih Karpatih“ je mej strokovnjaki vzbudila zanimanje.

Maturantk se je letos v Budimpešti javilo 54. Dve od teh sta odpali od izpita vsled bolezní, jedna bo morala izpit ponoviti in devet jih je propadlo. 13 gospic je napravilo maturo z odliko, 19 z „dobro“, in 10 z „zadostno“ kvalifikacijo.

Za doktorico medicine je bila dne 28. junija letos promovirana gđc. Ida Szendeff na budimpeštanskem vseučilišču.

Zavarovanje za slučaj brezposelnosti trgovskih uslužbenk snuje trgovsko pomožno društvo za ženske v Berolinu, ki broji 12.000 udov.

Prvi ženski postajenačelnik v Avstriji slušbuje od 1. avgusta t. l. v Vilpiano na Bolcan Meranski progi.

Dovoljenje za predavanje o narodni ekonomiji je kot privatna docentka dobila na univerzi v Genfu ga. dr. Pazmanik.

Dva ženska doktorja sta v minolem semestru promovirala na dunajskem vseučilišču. To sta gospici Margareta Furcht in Ana Ogrinc, ki sta kot abiturientki prve gim. ženske mature na Dunaju prvi dosegli doktorsko čast.

Gospodinjski poduk v dekliških šolah. O tem predmetu je na nemškem učit. shodu v Chemnitzu, katerega se je udeležilo 3000 učiteljev in učiteljic, referiral učitelj F. Wolgast iz Kiela ter priporočal, naj se načeloma odkloni uvedenje gospodinjskega poduka v dekliške šole; zahteval pa je obligatorične nadaljevalne šole za deklice. Vodja Ernst Schneidemühl in delegatka iz Berolima, gđc. Morius, so ugovarjali poročevalcu in zahtevali gospodinjski poduk za vse, tudi višje dekliške šole. Brinkmann iz Hamburga in Martell iz

Frankobroda n. M. pa so se odločno izrekli v zmislu poročevalca ter je bila sploh večina na njegovi strani. Sprejeti so bili nespremenjeno sledeči vodilni stavki:

1. Splošno uvedbo gospodinjskega pouka v učni načrt dekliških šol je odkloniti, ker bi ta poduk naloge dekliških šol kot obćih izobraževalnih zavodov ne pospeševal, ker poduk ne odgovarja splošni potrebi in ker je gospodinjski poduk pred vsem stvar doma.

2. Kjer v velikih mestih in industrijskih okrajih socialne razmere onemogočujejo domači gospodinjski poduk, je istega v korist ohranjenju družinskega življenja odkazati nadaljevalni šoli. Kjer ni nadaljevalne šole, se mora ta poduk vršiti v posebnih, višjim razredom prislonejenih razredih.

Po našem mnenju je to edino pametna rešitev vprašanja o gospodinjskem poduku.

Ženske železniške čuvaje za poskušnjo vpelje baje južna železnica.

Društvo ženskih kemikov se je ustanovilo v Hannovru. Delovanje istega ima temeljiti na mednarodnosti ter ima namen potom organizacije pospešiti tekmovanje ženskih kemikov.

Žensko srednje šolstvo na Nemškem. V Schönebergu pri Berolinu se, v zvezi z ondotno mestno višjo dekliško šolo, ustanovi šestrazredna gimnazijo za ženske. — Društvu „Mädchengymnasium“ v Kolinu je minister za bogočastje dovolil, da v svrhu poskušnje uredi šestletni učni tečaj za dekleta, ki naj vodi do ciljev gimnazije.

Proti ruskim študentkam je izdal nemški naučni minister odlok, ki pravi da zrelostnih spričeval ruskih ženskih gimnazij v bodoče ni več smatrati zadostnimi za obisk univerze, in to tudi tedaj ne, ako so imejiteljice takih spričeval napravile popolnjevalni razred ali prestale popolnjevalno skušnjo iz latinščine. Tudi je jako omejiti izdajanje hospitantskih dovolil temeljem označenih spričeval.

Samostojni ženski bukvoez je postala gđc. Marija Lühr, ki je nedavno prestala izkušnjo za knjigoškega mojstra pred izpraševalno komisijo mojstrov knjigoveške zadruge. To je menda prvi tak slučaj, dasi se ženske v knjigoveštvu že dolgo časa porablajo kot pomožne moči.